

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

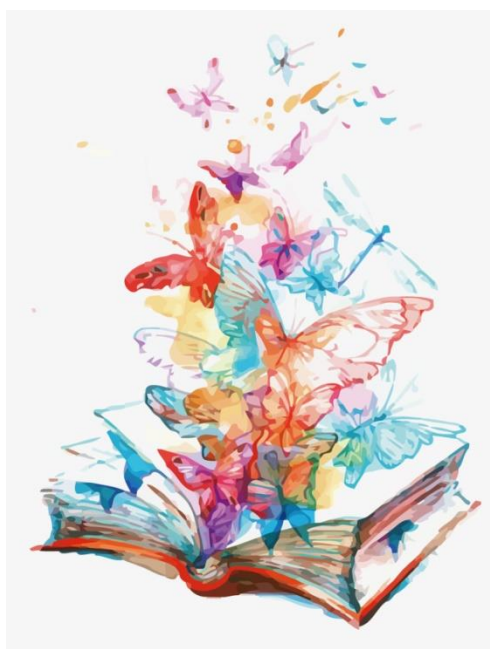

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ο ΔΙΔΑΚΤΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΑΙΔΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
TEACHING IN MODERN CHILDREN'S LITERATURE

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΓΕΡΑΚΙΝΑΚΗ ΧΡΥΣΟΥΛΑ

ΑΕΜ: 3239

ΕΠΟΠΤΗΣ: ΕΥΔΟΞΙΑ ΚΩΤΣΑΛΙΔΟΥ

Β' ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΤΗΣ: ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ ΚΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΦΛΩΡΙΝΑ, ΜΑΙΟΣ 2019

Πίνακας Περιεχομένων

1. ΠΕΡΙΛΗΨΗ	2
2. SUMMARY	3
3. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΠΑΙΔΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ	5
1.1 Ορισμός	5
1.2 Τα είδη της Παιδικής Λογοτεχνίας.....	8
1.3 Παιδική Λογοτεχνία & Νηπιαγωγείο	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΔΙΔΑΚΤΙΣΜΟΣ	19
2.1 Ο διδακτισμός στην Παιδική Λογοτεχνία	19
2.2 Απόψεις συγγραφέων και μελετητών.....	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΑΡΑΜΥΘΙΩΝ	27
3.1 « Η Κοκκινομπλουτζινίτσα»	27
3.2 « Το παιδί που έχει όνειρα στα χέρια»	31
3.3 «Μια άδεια κουβαρίστρα».....	34
3.4 «Το γεράνι και το καναρίνι».....	36
3.5 « Η σβήστρα που έγγραφε».....	38
3.6 «Ο γιατρός φοβάται τον Νικόλα».....	41
3.7 «Ονειροπαγίδα».....	43
3.8 «Ποιός έκανε πιπί στο Μισισιπή;»	45
3.9 «Ένα κίτρινο φύλλο».....	47
3.10 «Το σποράκι ταξιδεύει»	50
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	53
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	54

1. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην συγκεκριμένη εργασία το θέμα το οποίο διεκπεραιώνεται είναι αυτό του διδακτισμού και του τρόπου που εμπεριέχεται στην παιδική λογοτεχνία. Ξεκινώντας με τον όρο της παιδικής λογοτεχνίας η οποία αποτελεί στην ουσία το σύνολο των κειμένων που φέρνουν το παιδί πιο κοντά στον φαινόμενο της τέχνης, αναλύονται οι απόψεις ειδικών για την αποσαφήνιση του ορισμού. Στην συνέχεια παρατίθενται τα είδη της παιδικής λογοτεχνίας, τα οποία πιο συγκεκριμένα είναι το παραμύθι, οι μύθοι, το θέατρο, οι μικρές ιστορίες και το ποίημα και το κάθε είδος αναλύεται ξεχωριστά. Η παιδική λογοτεχνία σταδιακά κατακτά όλο και περισσότερο την θέση που της αξίζει τόσο στον ευρύτερο χώρο της λογοτεχνίας όσο και της εκπαίδευσης. Αναλυτικότερα στο νηπιαγωγείο υποστηρίζεται ότι μέσω της ίδιας το παιδί αναπτύσσεται νοητικά και συναισθηματικά. Στην συνέχεια, αναλύεται η εξέλιξη του διδακτισμού ανά αιώνες. Τον 19^ο αιώνα η παιδική λογοτεχνία αφορούσε ζητήματα παιδαγωγικής διαδικασίας, ο διδακτισμός αποτελούσε μία στείρα διδαχή με έντονο το φαινόμενο της παθητικής διαδικασίας του αναγνώστη μέσω της διδασκαλίας του «πρέπει» και του επιμύθιου στο τέλος. Η μόνη διαφοροποίηση η οποία παρατηρείται τον 20^ο αιώνα συσχετίζεται με την ενσωμάτωση του χιούμορ. Τέλος, τον 21^ο αιώνα που διανύουμε σημειώνεται πλήθος αλλαγών στο ύφος, την μορφή και το περιεχόμενο με κοινό όμως παρανομαστή το χιούμορ. Ο διδακτισμός υποχωρεί και την θέση του παίρνει η έμμεση οδηγητική. Οι χαρακτήρες είναι πλέον διαμορφωμένοι με τα ενδιαφέροντα του παιδιού και έτσι ο αναγνώστης ταυτίζεται με τον ήρωα μέσω του οποίου γίνονται κατανοητά τα μηνύματα που θέλει να περάσει ο εκάστοτε συγγραφέας. Επιπλέον, αναλύονται οι απόψεις συγγραφέων και μελετητών σχετικά με τον διδακτισμό. Το τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας επικεντρώνεται στην ανάλυση σύγχρονων παραμυθιών με σκοπό την κατανόηση της διαφορετικής μετάδοσης του διδακτισμού με την πρόοδο των χρόνων. Εν κατακλείδι, αναφέρονται τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την βιβλιογραφία για το συγκεκριμένο θέμα.

Λέξεις κλειδιά: Παιδική λογοτεχνία, διδακτισμός, παραμύθι

2. SUMMARY

In the specific essay the topic that it is processed is teaching and the way that it is contained in child literature. Start with the designation of child literature that it consists the substance off the overall texts that brings a child more closer to the phenomenon of art, analyzing the experts' view for the clarification of the definition. To continue, in the essay the kinds of child literature is given, more specific and those are: fairytales, myths, theatre, storytelling and poems and every kind of those are analyzed separately. Child literature gradually, concluding more and more the place that it deserves as in the field of literature as in general education, too. More analytically, in the kindergarten it is claimed that though teaching a child can be developed mentally and emotionally. Additionally, it is analysed the development of teaching through centuries. The 19th century child literature referred to issues of pedagogy procedure, teaching consisted as a steroid of learning with intense the phenomenon of passive teaching of the reader via 'must' teaching and the morality of its story in the end. The differentiation that it is noticed in the 20th century is associated with the integration of humor. Finally in the 21st century that we traverse it is noticed a variety of changes with a common thing, humor. Teaching retreats and its position now takes the indirect leading. The characters are shaped with their interests of modern society and the reader identification with the hero through that, the messages are becoming more and more comprehensive that every writer wants to pass on. In addition, all the views of writers and researchers are analyzed related to teaching. The last chapter of the essay is focused in the analysis of modern fairytales with aim the comprehension of different convey of teaching through the years. To sum up, the results are referred that arise from the bibliography for specific topic.

Key words: Child literature, child teaching, fairytale.

3. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παιδική λογοτεχνία αποτελεί έναν κλάδο της Λογοτεχνίας με τον οποίο έχουμε έρθει όλοι σε επαφή, μικροί και μεγάλοι. Αδιαμφισβήτητα, μέσα από αυτή έχουμε συγκινηθεί αλλά κυρίως μαγευτεί από τις ιστορίες της, οι οποίες μένουν αναλλοίωτες στο μυαλό μας. Η παιδική λογοτεχνία είναι τέχνη και αγωγή. Σκοπός της είναι να ευχαριστήσει, να ψυχαγωγήσει και να καλλιεργήσει το παιδί-αναγνώστη. Μέσα από αυτή τα παιδιά αναπτύσσουν στάσεις και αξίες απαραίτητες για όλη τους την ζωή. Το παιδί ταυτίζεται με τους ήρωες και αυτό το βοηθάει να αναπτύξει διάφορες εμπειρίες και γνώσεις, να διαμορφώσει τον χαρακτήρα του, να κοινωνικοποιηθεί, να προβληματιστεί και να ευαισθητοποιηθεί. Έτσι, οι ήρωες ασκούν μεγάλη επίδραση πάνω στο παιδί, ιδιαίτερα στην προσχολική ηλικία, η οποία είναι η πιο επιδεκτική για την μύηση σε αξίες και στην τέχνη.

Ο χαρακτήρας τη παιδικής λογοτεχνίας παλαιότερα ήταν καθαρά διδακτικός, έχοντας ως στόχο να διαπλάσει τους χαρακτήρες και μόνο των παιδιών. Με το πέρασμα των χρόνων όμως ο διδακτισμός υποχώρησε αισθητά και αυτό γιατί τείνει να απομακρύνει τα παιδιά. Πλέον, με ένα έμμεσο τρόπο οι συγγραφείς μεταδίδουν τα μηνύματα που επιθυμούν μέσα από την παιδική λογοτεχνία. Με την ενσωμάτωση του χιούμορ, της φαντασίας και της συγκίνησης, καταργώντας τις στερεοτυπικές εκφράσεις και το διδακτικό ύφος, η παιδική λογοτεχνία κατάφερε να απαλείψει κάθε στοιχείο διδακτισμού.

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας αναφέρεται ο ορισμός της παιδικής λογοτεχνίας καθώς επίσης και τα είδη που ενυπάρχουν σε αυτή (παραμύθι, μύθοι, μικρές ιστορίες, ποίημα, θέατρο). Το κάθε ένα από αυτά προσφέρει στα παιδιά τον δικό του πλούτο. Επιπλέον γίνεται αναφορά για την παιδική λογοτεχνία στο νηπιαγωγείο. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται το φαινόμενο του διδακτισμού μέσα στους αιώνες, καθώς επίσης και οι απόψεις συγγραφέων και μελετητών για το εν λόγω θέμα. Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται ανάλυση δέκα σύγχρονων παραμυθιών ως προς το διδακτικό κομμάτι. Τέλος, η εργασία ολοκληρώνεται με τα συμπεράσματα και την βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΠΑΙΔΙΚΉ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

1.1 Ορισμός

Η παιδική λογοτεχνία αποτελεί ένα είδος λογοτεχνίας το οποίο αναμφίβολα είναι γνώριμο και αγαπητό από όλους, μικρούς και μεγάλους. Η στιγμή που τα παιδιά συγκεκριμένα όμως έρχονται σε επαφή με το παραμύθι, είναι μοναδική καθώς τα συναισθήματα τους είναι πλούσια και η χαρά και ο ενθουσιασμός επικρατεί στο μυαλό τους. Το παραμύθι ωστόσο δεν είναι το μόνο λογοτεχνικό ανάγνωσμα με το οποίο αλληλεπιδρούν τα παιδιά. Τα ποιήματα, το θέατρο, οι μύθοι είναι ορισμένα από τα είδη της παιδικής λογοτεχνίας, τα οποία θα αναφερθούν στην συνέχεια αναλυτικότερα. Πρώτα όμως χρειάζεται να αναλυθεί τι ακριβώς είναι η παιδική λογοτεχνία.

Σύμφωνα με την Παπανικολάου και Τσιλιμένη η άνθηση της παιδικής λογοτεχνίας παρουσιάζεται τα τελευταία 20 χρόνια. Βασικοί συντελεστές για την εξέλιξη της ήταν τα κοινωνικοπολιτικά γεγονότα και η τεχνολογική πρόοδος, τόσο στην Ελλάδα, όσο και παγκόσμια. Από την δεκαετία του '70 άρχισε να παρατηρείται αλλαγή όχι μόνο στους τρόπους έκφρασης, γλώσσας και μορφής αλλά και στην θεματολογία. Έχουν γίνει αρκετές προσπάθειες για να αποσαφηνιστεί ο όρος «παιδική λογοτεχνία», παρόλα αυτά γίνεται αντιληπτό ότι παραμένει ρευστός και ευμετάβλητος, διότι υπάρχουν πολλές και διαφορετικές απόψεις.

Για τον Δελώνη «Η παιδική λογοτεχνία είναι ένας σύνολος χώρος στον οποίο συνυπάρχουν και λειτουργούν όλα εκείνα τα άρτια λογοτεχνικά έργα που απευθύνονται άμεσα ή έμμεσα, στις αισθητικές απαιτήσεις και τα ενδιαφέροντα της νηπιακής, παιδικής και εφηβικής ηλικίας και που ανταποκρίνεται στο αντιληπτικό, γλωσσικό και συναισθηματικό τους επίπεδο» (Παπανικολάου & Τσιλιμένη, 1992). Ο Α. Δελώνης στο συγκεκριμένο ορισμό φαίνεται να δίνει έμφαση στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού έτσι ώστε να εξελιχθεί όσο το δυνατόν καλύτερα γίνεται μέσα από την παιδική λογοτεχνία.

Ο Β. Δ. Αναγνωστόπουλος προσπαθώντας να ορίσει την παιδική λογοτεχνία αναφέρει ότι «με τον όρο αυτό εννοούμε τα αισθητικώς δικαιωμένα λογοτεχνήματα των ωρίμων που απευθύνονται στο παιδί» και ότι «στην παιδική λογοτεχνία ανήκουν

καλλιτεχνικά δημιουργήματα μεγάλων, που έχουν σκοπό να προσφέρουν στο παιδί τη χαρά, τον παλμό της ζωής, την αισθητική απόλαυση και παράλληλα να υποβάλλουν αρχές και μηνύματα με ανθρωποπλαστικό χαρακτήρα». (Αναγνωστόπουλος & Δελώνης,1984). Υποστηρίζει ότι η δυσκολία του να γράφει κανείς για παιδιά οφείλεται στους δύο ετερογενείς κόσμους, τον κόσμο των παιδιών και τον κόσμο των ωρίμων, αφού οι αντιλήψεις και τα βιώματα είναι σαφώς διαφορετικά.

Η Μένη Κανατσούλη θεωρεί ότι ο όρος παιδική λογοτεχνία είναι με μία έννοια προβληματικός και ότι δεν είναι καθόλου εύκολο να ορισθεί. Ένας τρόπος για να ορισθεί θα ήταν συγκριτικά, δηλαδή με όρους αναφορικά με την λογοτεχνία των ενηλίκων. Οι Rebecca Lukens, ο Marcus Crouch, ο Nicolas Tucker και ο Miles McDowell ως επιστήμονες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η παιδική λογοτεχνία διαφέρει από την λογοτεχνία των ενηλίκων, στο βαθμό όχι στο είδος [...] και γράφοντας για παιδιά θα πρέπει να χρησιμοποιούνται τα ίδια στάνταρ, όπως και στο γράψιμο για ενηλίκους. Αναφέρουν επίσης ότι τα παιδικά βιβλία πρέπει να είναι εύληπτα και συντομότερα. Να προτιμούν την ενεργό δράση από την στασιμότητα, τους διαλόγους και τα γεγονότα από τις περιγραφές και τις ενδοσκοπήσεις. Οι πρωταγωνιστές να είναι παιδιά και η γλώσσα του βιβλίου να είναι προσανατολισμένη στην γλώσσα του παιδιού. Να χρησιμοποιούνται συμβάσεις και η ιστορία να εκτυλίσσεται με εμφανείς ηθικές σχηματοποιήσεις τις οποίες αγνοεί η λογοτεχνία των ενηλίκων. Να έχουν ευδιάκριτη δομή και τέλος θα ήταν σημαντική η παράλειψη να μην αναφερθούν τα στοιχεία του μαγικού και του φανταστικού, της απλότητας και της περιπέτειας, που αποτελούν βασικά συστατικά του παιδικού βιβλίου (Κανατσούλη,2002).

Η Ζωή Βαλάση αναφέρει ότι « Η Παιδική Λογοτεχνία ή Λογοτεχνία για Παιδιά είναι ένα είδος της Λογοτεχνίας. Δεν είναι κατώτερο όπως υπάρχει η τάση να θεωρείται από ορισμένους, αλλά ισάξιο και μάλιστα θα λέγαμε πιο απαιτητικό, γιατί το κοινό του είναι ιδιαίτερα χαρισματικό. Πράγματι τα έργα της παιδικής λογοτεχνίας θα πρέπει να ανταποκρίνονται στην εκρηκτική προσωπικότητα του παιδιού, την πλούσια σε φαντασία, την αστείρευτη σε ευρηματικότητα, με τον ευαίσθητο και απρόβλεπτο ψυχισμό και την συναισθηματική της πολυπλοκότητα» (Βαλάση,2001).

Ο Peter Hollindale για να ορίσει την παιδική λογοτεχνία εισάγει την έννοια της «παιδικότητας» (childless). Αυτή διαφοροποιεί ριζικά την άποψη του και για το παιδί

αλλά και για το είδος της Λογοτεχνίας που απευθύνεται στο παιδί και στο οποίο συγκαταλέγονται και αλληλοκαθορίζονται οι τρεις παράμετροι: παιδί, ενήλικος και βιβλίο. Η παιδικότητα είναι το να είναι κανείς παιδί-δυναμικό, με φαντασία, να πειραματίζεται, να αλληλεπιδρά, να είναι ευμετακίνητο. Σημαίνει δηλαδή την ηλικιακή φάση της ετοιμασίας του παιδιού προς την ενηλικίωση. Κατά συνέπεια αυτό το οποίο είναι το επίμαχο σημείο για τον Hollindale στον ορισμό του είναι ότι πρόκειται για τα κείμενα εκείνα που έχουν κοινά κάποια μυθοπλαστικά χαρακτηριστικά, τα οποία ενεργοποιούνται (ώστε να γίνουν λογοτεχνία για παιδιά) από ένα αναγνωστικό γεγονός: ότι διαβάζονται από παιδιά (Κανατσούλη,2002).

Για τον Παπαντωνάκη η παιδική λογοτεχνία, ως κλάδος της λογοτεχνίας, γνωρίζει σημαντική ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια σε παγκόσμια κλίμακα και οδηγεί σε διχοτόμηση της λογοτεχνίας. Τα δύο σκέλη της από την μία φαίνονται αυτόνομα: Παιδική λογοτεχνία ή Λογοτεχνία για παιδιά, όπως θα ήταν προτιμότερο να ονομάζεται και η λογοτεχνία για ενήλικους. Από την άλλη όμως φαίνεται ότι οι δύο αυτοί τομείς βρίσκονται σε διαρκή επικοινωνία και στενή σχέση, γιατί: 1) και η Λογοτεχνία για παιδιά διαβάζεται από ενήλικους, οι οποίοι συχνά λειτουργούν ως λογοκριτές και ανάλογα επιτρέπουν ή απαγορεύουν στα παιδιά το συγκεκριμένο ανάγνωσμα. 2) Η μία τροφοδοτεί την άλλη, ώστε να διαπιστώνεται μία σχέση αμοιβαιότητας, εφόσον κείμενα γραμμένα για παιδιά είναι δυνατόν να μεταμορφωθούν σε κείμενα για ενήλικους και το αντίστροφο, κείμενα για ενήλικους μπορούν να διασκευαστούν σε κείμενα για παιδιά.. (Παπαντωνάκης,2003)

Κλείνοντας γίνεται αντιληπτό ότι με το πέρασμα των χρόνων πολλοί έγκριτοι επιστήμονες προσπάθησαν να αποδώσουν έναν ορισμό για την παιδική λογοτεχνία. Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι είναι κείμενα τα οποία καλλιεργούν, ψυχαγωγούν και διαπλάθουν την προσωπικότητα του παιδιού από τα πρώτα κιόλας χρόνια της ζωής του. Συνεπώς μιλάμε για ένα έργο αρκετά απαιτητικό και περίπλοκο.

1.2 Τα είδη της Παιδικής Λογοτεχνίας

Στην παιδική λογοτεχνία συγκαταλέγονται πολλά είδη, τα οποία φανερώνουν την ποικιλία της. Κάθε είδος της αποτελεί ένα ξεχωριστό κομμάτι το οποίο έχει την δική του αξία και σπουδαιότητα, γ' αυτό και είναι χρήσιμο να παραθέσουμε το κάθε ένα από αυτά αναλυτικά. Σύμφωνα με την Παπανικολάου και Τσιλιμένη (1992) τα είδη της παιδικής λογοτεχνίας είναι τα εξής:

1. Το παραμύθι
2. Οι μύθοι
3. Οι μικρές ιστορίες
4. Το ποίημα
5. Το θέατρο

1. Το παραμύθι

Το παραμύθι αδιαμφισβήτητα αποτελεί ένα από τα πιο αγαπημένα είδη της παιδικής λογοτεχνίας τόσο για τα παιδιά όσο και για τους μεγάλους. Τις πρώτες ρίζες του παραμυθιού τις συναντάμε στην αρχαιότητα. Σύμφωνα με τον καθηγητή Μιχάλη Μερακλή, το παραμύθι «είναι το αρχαιότερο δασωμένο είδος αφήγησης». Ο λαός προκειμένου να ερμηνεύσει τα ανεξήγητα φαινόμενα της φύσης δημιούργησε τα φανταστικά πλάσματα των παραμυθιών. Μέσα από το πέρασμα των χρόνων και αφού το παραμύθι τροφοδοτήθηκε από την λαϊκή φαντασία, οδηγήθηκε σε μία τεχνική πληρότητα και κατάφερε να επιζήσει, να πάρει διάφορες μορφές και η πορεία του να γίνεται συνεχώς ολοένα και μεγαλύτερη στο κόσμο. Σήμερα, αποτελεί ένα ιδιαίτερο λογοτεχνικό είδος το οποίο έχει καταφέρει μέσα από την γλώσσα που χρησιμοποιεί να ενώσει πολλούς και διαφορετικούς λαούς. Η γλώσσα των παραμυθιών κατάφερε να πετύχει το ακατόρθωτο: να είναι μία γλώσσα ενοποιητική, οικουμενική, παγκόσμια, ταυτόχρονα όμως να αφήνει άφθονο χώρο για το διαφορετικό, για να αναπτυχθούν με άλλα λόγια, οι τυπικές, πολιτισμικές ιδιαιτερότητες (Κανατσούλη,2002).

Το παραμύθι το διακρίνουμε σε δύο κατηγορίες, σε λαϊκό και σύγχρονο ή έντεχνο. Οι διαφορές τους βρίσκονται τόσο στην έκφραση, στο ύφος, στα χαρακτηριστικά τους, όσο και στην θεματολογία τους.

Το λαϊκό παραμύθι είναι μία φανταστική διήγηση ανώνυμων συγγραφέων η οποία έχει ως βασικό στόχο της να διασκεδάσει, να ψυχαγωγήσει και να μεταφέρει σε έναν άλλο κόσμο τους ακροατές. Ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά του λαϊκού παραμυθιού είναι τα εξής:

- 1) Προβάλλει ένα μαγικό κόσμο, ήρωες ενός φανταστικού κόσμου, πλάσματα απίθανα και θαυμαστά που κινούνται ανάμεσα στην πραγματικότητα και στον μύθο (Αναγνωστόπουλος,1997). Δεν έχει σχέση με την καθημερινή ζωή, αντίθετα παρουσιάζει τα πράγματα ιδεατά και κυρίαρχο ρόλο παίζει το ονειρικό στοιχείο.
- 2) Διακρίνεται για την αοριστία των προσώπων, του τόπου και του χρόνου. Τα λαϊκά παραμύθια αρχίζουν με την φράση «Μία φορά και έναν καιρό», «ήταν ένας... (βασιλιάς, ζώο)». Τα ονόματα των προσώπων είναι μάλλον συμβολικά πλασμένα έτσι ώστε να εκφράζουν τα εξωτερικά χαρακτηριστικά και των εσωτερικό κόσμο τους.
- 3) Τα πρόσωπα και οι καταστάσεις μέσα στο παραμύθι έχουν ακραίες διαστάσεις. Τα πάντα είναι ή πολύ μεγάλα ή πολύ μικρά, ή πολύ ωραία ή πολύ άσχημα, οι ήρωες είναι ή πολύ καλοί ή πολύ κακοί. Δεν υπάρχει μεσότητα, κινούνται ανάμεσα στα δύο άκρα.
- 4) Το λαϊκό παραμύθι, δεν καταλήγει κατ' ανάγκη σε ηθικό δίδαγμα, αλλά η όλη αφήγηση δημιουργεί ένα παιδαγωγικό κλίμα. Σκοπό έχει να διδάξει το παιδί ηθικά και αισθητικά και τονίζει την υπεροχή του καλού πάνω στο κακό, με βάση την διαλεκτική φιλοσοφία των αντιθέσεων (Αναγνωστόπουλος,1982).

Στην συνέχεια, όπου οι κοινωνίες άρχισαν να αλλάζουν, η τεχνολογία να εξελίσσεται και τα ενδιαφέροντα και η φαντασία των παιδιών να γίνονται ολοένα και μεγαλύτερα διαφοροποιήθηκαν και τα αναγνωστικά ενδιαφέροντα των παιδιών και έτσι το παραμύθι άρχισε να παίρνει άλλη μορφή, πιο σύγχρονη.

Το σύγχρονο ή έντεχνο παραμύθι γράφεται από επώνυμους παραμυθάδες/συγγραφείς και είναι ένα είδος που φέρει πολύ περισσότερο προσωπικά βιώματα σε αντίθεση με την συλλογικότητα και ομαδικότητα των βιωμάτων του λαϊκού παραμυθιού. Συνεπώς κουβαλά όλες τις αναστολές, προβληματισμούς, συμπλέγματα, αμφιβολίες ενός σύγχρονου συγγραφέα (Κανατσούλη,2002). Βασικά

χαρακτηριστικά γνωρίσματα του σύγχρονου ή έντεχνου παραμυθιού είναι τα εξής:

- 1) Είναι ρεαλιστικό, περιορίζεται αρκετά το φανταστικό και το μαγικό στοιχείο. Οι σύγχρονοι συγγραφείς εμπνέονται από τα προβλήματα της καθημερινής ζωής του σήμερα και προσπαθούν να συνδυάσουν το φανταστικό στοιχείο του λαϊκού παραμυθιού με την πραγματικότητα. Σύμφωνα με τον Αναγνωστόπουλο, στο καθαρά σύγχρονο παραμύθι διατηρείται το μυθικό μοτίβο, η μυθική διάσταση αλλά κυρίως είναι ένας συγκερασμός της πραγματικότητας με την φαντασία (Αναγνωστόπουλος,1982).
- 2) Οι ήρωες και τα πρόσωπα του σύγχρονου παραμυθιού έχουν διαφοροποιηθεί κατά πολύ. Πλέον συναντάμε μία πιο νέα μορφή ηρώων στα παραμύθια και αυτό είναι φανερό τόσο από την ενδυμασία όσο και από το λεξιλόγιο τους. Οι σημερινοί ήρωες στα παραμύθια ταυτίζονται με τον άνθρωπο του σήμερα. Διαστημάνθρωποι, ρομπότ, επιστήμονες οι οποίοι έχουν αντικαταστήσει τους νάνους, τις μάγισσες και τους βασιλιάδες.
- 3) Το σύγχρονο παραμύθι επίσης καλλιεργεί τον προβληματισμό του παιδιού πάνω σε σύγχρονα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κόσμος όπως είναι το περιβάλλον, το μεταναστευτικό ζήτημα κ.α. Μεταφέρει το παιδί στην πραγματικότητα του σήμερα, κοντά στην καθημερινότητα του απλού ανθρώπου.
- 4) Το διδακτικό στοιχείο έχει που διακρίνει το λαϊκό παραμύθι έχει υποχωρήσει αισθητά. Στο σύγχρονο παραμύθι ακολουθείται η έμμεση οδηγητική, που έχει ως στόχο να περάσει όσο γίνεται πιο ανεπαίσθητα, πιο έμμεσα αυτό το οποίο θέλει να περάσει στο παιδί, χωρίς να το απομακρύνει, χωρίς να το διδάσκει.
- 5) Δίνει πάντοτε ένα ευτυχισμένο τέλος στην ιστορία, ένα «happy end» με λυτρωτική και καθαρτική επίδραση στην ψυχολογία του παιδιού. Δεν αφήνει μετέωρο το παιδί, αλλά προσφέροντας μια «ηθική» λύση γεννά και τονώνει το αίσθημα της ασφάλειας και την πίστη στο δίκαιο, στην ειρήνη, την ανθρωπιά (Αναγνωστόπουλος,1982).

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι διακρίνονται διαφορές ανάμεσα στο λαϊκό και σύγχρονο παραμύθι και αυτό είναι απόλυτα λογικό. Πιο έντονες είναι οι διαφορές στην θεματολογία και στο ύφος. Τα θέματα στα σημερινά παραμύθια αντλούνται από την πραγματικότητα του σήμερα, το ύφος είναι πιο αληθινό και ο

διδασκισμός έχει υποχωρήσει. Το έντεχνο παραμύθι όμως είναι αυτό το οποίο τροφοδοτείται από το λαϊκό. Τέλος, θα μπορούσαμε να πούμε ότι το παραμύθι λαϊκό ή έντεχνο αποτελεί ένα ευχάριστο μέσο διαπαιδαγώγησης και ψυχαγωγίας για το παιδί και οφείλει να συνεχίσει να μένει στο προσκήνιο της παιδικής λογοτεχνίας.

2. Οι μύθοι

Ο μύθος είναι ένα από τα αρχαιότερα είδη της παιδικής λογοτεχνίας και αυτό επειδή πηγάζει από τη φυσική ανάγκη, που νιώθει ο κάθε άνθρωπος να εκφράζεται με την βοήθεια εικόνων και με συγκεκριμένη μορφή (Σακελαρίου,1991). Αποτελεί δημιούργημα το οποίο έπλασαν οι άνθρωποι με το νου και την φαντασία τους για να ερμηνεύσουν την πραγματικότητα όπως τα φυσικά φαινόμενα, τη θρησκεία, την δημιουργία του κόσμου κ.α. Σύμφωνα με τον Kevin Crossley-Holland (1995) ο μύθος μπορεί να καθοριστεί σαν μία δραματική αφήγηση κατά την οποία εμείς προσπαθούμε να εξηγήσουμε την δημιουργία του πλανήτη και την απόρροια της γέννησης του κόσμου (Ιντζιμπελής,2006).

Όπως είναι φανερό και από την ετυμολογία της λέξης, ο μύθος σημαίνει λόγος, ομιλία, διήγηση, κάθε τι δηλαδή μεταδίδεται από στόμα σε στόμα. Ο μύθος είναι ευσύνοπτος, δεν έχει μεγάλο διηγηματικό πλάτος, περιορίζεται σε ένα μόνο επεισόδιο (Αναγνωστόπουλος,1997). Ως θέμα μπορεί να έχει μία εντυπωσιακή ιστορία από αρχαίους θεούς και ήρωες, ή και από την κοινωνία των ανθρώπων και των ζώων. Διακρίνεται δηλαδή με βάση το περιεχόμενο του σε κοσμογονικούς, εθνεγεργτικούς, φυσιογνωμικούς, κοινωνικούς ή διδακτικούς.

Βασικός σκοπός του μύθου είναι να διασκεδάσει αλλά προπάντων να διδάξει. Παρουσιάζει περισσότερο έντονα και παραστατικά τις αξίες, τα πρότυπα και τις συμπεριφορές που θέλει να μεταδώσει στον αναγνώστη και σχεδόν πάντα καταλήγει σε ένα κραυγαλέο μήνυμα. Από τα αρχαία χρόνια έως και σήμερα ο μύθος έχει παιδαγωγικό χαρακτήρα, αφού διδάσκονταν παλαιότερα και στο

σχολείο με στόχο την διαμόρφωση του ήθους και την διαπαιδαγώγηση των νέων ανθρώπων. Οι μυθοποιοί όπως ο γνωστός σε όλους Αίσωπος και οι μυθογράφοι όπως ο Λα Φοντεν, ο Κριλοφ κ.α. δημιουργούσαν μύθους με εμφανή ηθική και διδακτική πρόθεση. Ο Αίσωπος, είναι ο πιο γνωστός αρχαίος μυθοποιός, ο οποίος γνώριζε παλιούς μύθους και πάνω σε αυτούς έπλαθε τους δικούς του πραγματικούς ή φανταστικούς μύθους με συντομία, μεταφορικό τρόπο και αλληγορία. Οι μύθοι του αποτελούν αφηγήματα με γνωμικό και διδακτικό χαρακτήρα. Δεν έγραψε ποτέ μύθους αλλά μόνο τους αφηγούνταν. Συγκεκριμένα οι μύθοι του Αισώπου αποτελούσαν ένα άρτιο παιδαγωγικό μέσο για τα παιδιά. Έχουν ως πρωταγωνιστές ζώα και διδάσκουν στα παιδιά σημαντικές αξίες για την ζωή όπως είναι η δικαιοσύνη, η υπομονή, ο σεβασμός, η ειρήνη κ.α.. Μέσα από τους μύθους του ήθελε να δείξει στους ανθρώπους πώς να αντιμετωπίζουν τα καλά και τα άσχημα που υπάρχουν στην ζωή, να δέχονται τον εαυτό τους με τα χαρακτηριστικά που έχουν, να μην υποτιμάνε καμία δύναμη και να διακατέχονται από την δικαιοσύνη. Ο μύθοι του Αισώπου είναι λιτοί και απλοί με περιεκτικές φράσεις, σαφείς και σύντομες που κατέχουν αμεσότητα. Ο διδακτισμός αποτελεί κύριο χαρακτηριστικό γνώρισμα του μύθου, από την φύση του ο μύθος είναι διήγηση με διδακτικό περιεχόμενο. Προσπαθεί να μεταδώσει στους αναγνώστες αντιλήψεις και συμπεριφορές για την κοινωνία και για τις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων με έναν παραδοσιακό, διδακτικό τρόπο θα έλεγε κανείς. Με πρωταγωνιστές τα ζώα ο Αίσωπος προσπαθούσε να διδάξει στους συμπολίτες του σημαντικές αξίες για την ζωή όπως είναι η υπομονή, ο σεβασμός, η δικαιοσύνη κ.α. Έδωσε με ένα μαγικό τρόπο στα ζώα ανθρώπινες ιδιότητες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ένας από τους μύθους του Αισώπου « Ο λαγός και η χελώνα». Στον συγκεκριμένο μύθο μία χελώνα προτείνει σε έναν λαγό να διοργανώσουν έναν αγώνα δρόμου. Ο λαγός, γελώντας και κοροϊδεύοντας την χελώνα δέχτηκε. Σίγουρος λοιπόν για την νίκη του, είπε να κοιμηθεί και μόλις ξυπνήσει να τρέξει για να φτάσει πρώτος. Ο λαγός όμως αποκοιμήθηκε και η χελώνα έφτασε πρώτη στον τερματισμό και κέρδισε την νίκη. Ο μύθος έχει έντονα το στοιχείο του διδακτισμού και μεταφέρει στα παιδιά το μήνυμα ότι δεν πρέπει να κοροϊδεύουμε κανέναν, να μην υποτιμάμε τις ικανότητες του άλλου, να μην υπερτιμάμε τις δικές μας ικανότητες, να μην είμαστε ανταγωνιστικοί και με υπομονή και επιμονή να καταφέρνουμε να φτάνουμε του στόχους μας. Μέσα από

προτρεπτικό ύφος και έντονες αντιθέσεις ο μυθοποιός περνάει στον αναγνώστη ή στον ακροατή πολλά και διαφορετικά μηνύματα με ευθύ τρόπο.

3. Οι Μικρές Ιστορίες.

Μικρή ιστορία είναι μία πολύ σύντομη διήγηση, η οποία στο πλαίσιο μιας πιο ρεαλιστικής αντιμετώπισης της καθημερινότητας δίνει μία εικόνα ζωής από τον κόσμο του παιδιού με λόγο αφαιρετικό αλλά προσιτό στην αντιληπτικότητα του, οικείο, άμεσο και συγχρόνως συγκεκριμένο (Κανατσούλη,2002). Οι μικρές ιστορίες αποτελούν ιδανικό λογοτεχνικό είδος για τα μικρά παιδιά. Ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά της Μικρής ιστορίας είναι ότι η έκταση της είναι μικρή, συνήθως κυμαίνεται από μία έως πέντε σελίδες και αυτό για να γίνεται πιο εύκολα κατανοητό στις μικρές ηλικίες παιδιών, όπου και απευθύνεται. Η γλώσσα είναι άμεση, απλή έτσι ώστε να συμβαδίζει με το καθημερινό λεξιλόγιο του μικρού παιδιού. Σύμφωνα με τον Α. Δελώνη συναντάει κανείς στις Μικρές Ιστορίες εξεζητημένες λέξεις και αφηρημένες έννοιες (π.χ. δικαιοσύνη, αλληλεγγύη κ.α.). Η θεματολογία προέρχεται από τα βιώματα, τα ενδιαφέροντα, τις αξίες των μικρών παιδιών. Οι ήρωες των μικρών ιστοριών είναι τα ζώα, τα αντικείμενα και οι άνθρωποι. Εύκολα μπορεί να διακρίνει κανείς στις μικρές ιστορίες έντονο ανθρωπομορφισμό σύμφωνα με τον οποίο όλα εμψυχώνονται, ζώα και αντικείμενα αφηγούνται την ιστορία.

Τις περισσότερες φορές πάσχουν, ιδιαίτερα όσες απευθύνονται σε μικρά παιδιά, από διδακτισμό, στην προσπάθεια των συγγραφέων να μεταδώσουν μηνύματα στα παιδιά (Δελώνης,1991). Λόγω του ότι πρόκειται για πολύ σύντομες διηγήσεις, προσπαθούν μέσα σε λίγες σελίδες να περάσουν άμεσα τα μηνύματα και με αυτό τον τρόπο καταλήγουν πολλές φορές να είναι διδακτικές.

Ακόμη ένα χαρακτηριστικό με το οποίο συνδέονται οι μικρές ιστορίες είναι η εικονογράφηση. Εικόνες όπου με τα χρώματα και τις έντονες παραστάσεις ενθουσιάζουν τα παιδιά και κρατούν το ενδιαφέρον τους αμείωτο. Η εικονογράφηση βοηθάει το παιδί να εμπεδώσει καλύτερα το κείμενο, διεγείρει την φαντασία του και την παρατηρητικότητα του. Έτσι, η εικονογράφηση παίζει καθοριστικό ρόλο σε αυτό το είδος της παιδικής λογοτεχνίας και γι 'αυτό

ορισμένοι παράγοντες που συνδέονται με αυτή, όπως η ποιότητα της εικόνας, το ύφος που πρέπει να συμβαδίζει με το κείμενο κ.α. είναι ιδιαίτερα σημαντικοί.

Σημαντικοί συγγραφείς των μικρών ιστοριών σύμφωνα με τον Α. Δελώνη είναι η Ζ. Βάσαλη, η Μ. Λοίζου, η Λ. Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου, ο Γ. Μ. Μαρίνος κ.α.

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι αποτελεί ένα σύγχρονο είδος της παιδικής λογοτεχνίας ιδανικό για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας. Μέσω αυτού, το παιδί ψυχαγωγείται με έναν διαφορετικό τρόπο και ταυτόχρονα περνάει ελεύθερα και δημιουργικά την ώρα του.

4. Το Ποίημα

Το ποίημα αποτελεί το πρώτο είδος της παιδικής λογοτεχνίας με το οποίο έρχεται σε επαφή το παιδί. Από την γέννηση τους τα παιδιά ακούν νανουρίσματα και λαχταρίσματα. Εκεί, έρχεται και η πρώτη επαφή του παιδιού με την μητρική του γλώσσα καθώς και με το ρυθμικό ήχο. Με τα συναισθηματικά στοιχεία, το μύθο και την γοητεία του ονείρου, η ποίηση καλλιεργεί την φαντασία του παιδιού και ταυτόχρονα και τις υπόλοιπες διανοητικές του ικανότητες (Αναγνωστόπουλος,1982). Δημιουργεί πληθώρα συναισθημάτων στο παιδί και συμβάλλει στην αισθητική και την γλωσσική του καλλιέργεια.

Μέχρι σήμερα έχουν επικρατήσει τρεις τάσεις στο χώρο της παιδικής ποίησης όπου είναι: η δημοτική ποίηση, η έντεχνη ποίηση και η σύγχρονη ποίηση.

Η δημοτική ποίηση αποτελεί δημιούργημα του λαού και χαρακτηρίζεται για το χιούμορ, την απλότητα και την ειλικρίνεια αλλά και για τα ανθρώπινα συναισθήματα που εμπεριέχονται μέσα σ' αυτή. Τέτοιου είδους είναι τα νανουρίσματα, τα λαχταρίσματα, τα κάλαντα και τα σατιρικά τραγούδια, στα οποία υπάρχει έντονος λυρισμός και ομοιοκαταληξία. Σε όλους τους λαούς υπάρχουν τέτοια δημιουργήματα.

Στην έντεχνη ποίηση οι ποιητές είναι αυτοί που γράφουν για παιδιά. Χαρακτηρίζεται από ρεαλισμό, έρχεται πιο κοντά στο σύγχρονο παιδί, εκφράζει τις ανησυχίες του, τις φοβίες του, τις ελπίδες του για το μέλλον καθώς και τους προβληματισμούς του. Σύμφωνα με τον Αναγνωστόπουλο, τα θέματα της έντεχνης παιδικής ποίησης είναι

ποικίλα και αναφέρονται στη θρησκεία, στην πατρίδα, στην κοινωνία, στη φύση και στον κόσμο του παιδιού.

Η σύγχρονη παιδική ποίηση κάνει την εμφάνιση της στο χώρο της παιδικής λογοτεχνίας τις τελευταίες δεκαετίες. Καθώς η τεχνολογία εξελίσσεται και οι κοινωνίες αναπτύσσονται τα ενδιαφέροντα και οι προβληματισμοί του παιδιού διαφοροποιούνται σε σχέση με παλαιότερα. Έτσι, η σύγχρονη παιδική ποίηση ασχολείται πιο πολύ με τον κόσμο του παιδιού και λαμβάνει υπόψη της τις ανάγκες και τις αντιλήψεις του. Πιο συγκεκριμένα διαπιστώνεται εξέλιξη τόσο στην θεματολογία όσο και στην μορφή. Η θεματολογία της μετατοπίζεται από το παραδοσιακό, στο σύγχρονο. Θέματα όπως είναι η τεχνολογία, τα μέσα μεταφοράς, οι φόβοι, κοινωνικά θέματα κ.α.. Σύμφωνα με τον Αναγνωστόπουλο, η μεγάλη προσφορά της σύγχρονης ποίησης είναι ότι βοηθάει το παιδί να συμφιλωθεί με την «μηχανή» και να συνειδητοποιήσει το ρόλο του μέσα στο τεχνολογικό περιβάλλον, όπου ζει. Η συνείδηση αυτή θα είναι το ισχυρό θεμέλιο της αυριανής ζωής του και συντελεστής της ψυχικής ισορροπίας του (Αναγνωστόπουλος,1982). Γίνεται επίσης απόλυτα ρεαλιστική απέναντι στο παιδί και το προετοιμάζει για την ζωή.

Όσο αναφορά την μορφολογία υπάρχουν μεγάλες αλλαγές στην γλώσσα, όπου είναι πιο ζωντανή και άμεση. Διαθέτει επίσης πλούσιο λεξιλόγιο και δουλεύει με άνεση την αλληγορία, τη μεταφορά, την προσωποποίηση (Αναγνωστόπουλος,1982). Το ύφος της δεν είναι πλέον συγκαταβατικό και εύπλαστο αλλά ειλικρινές. Τα ποιήματα είναι πλέον ελεύθερα σε στίχο, μέτρο και έχουν και ρυθμό.

Αντιλαμβανόμαστε ότι στο συγκεκριμένο είδος της παιδικής λογοτεχνίας υπήρξε μεγάλη διαφοροποίηση με το πέρασμα των χρόνων. Σύμφωνα με την Παπανικολάου και Τσιλιμένη η σύγχρονη ποίηση πρέπει να εισχωρήσει στην εκπαίδευση. Αποτελεί το είδος που εμπλουτίζει τον κόσμο του παιδιού, καλλιεργεί την φαντασία του και βοηθάει να δει με άλλη ματιά τον κόσμο (Παπανικολάου & Τσιλιμένη,1992). Κατέχει ένα ιδιαίτερο τρόπο να πλησιάζει τα σύγχρονα θέματα που απασχολούν το παιδί και έχει ως στόχο να τα ευαισθητοποιήσει και να τα συγκινήσει.

5. Το Θέατρο

Άλλο ένα είδος της παιδικής λογοτεχνίας είναι το θέατρο, το οποίο αποτελεί ένα διαφορετικό μέσο με το οποίο μπορεί να αποκτηθεί η σφαιρική αγωγή και η παιδεία. Από την αρχαιότητα αποτελούσε μία σημαντική ανάγκη για τον άνθρωπο και ειδικότερα για το παιδί. Σύμφωνα με τον Δελώνη εμπεριέχει όλα εκείνα τα στοιχεία, τα οποία κατεξοχήν συνδέονται και βοηθούν στο πλάσιμο της προσωπικότητας του παιδιού: μίμηση, κίνηση, χορό, ψυχική ταύτιση, δράση, τραγούδι, άσκηση της γλώσσας, δημιουργία ήθους και άλλα πολλά (Δελώνης,1991). Μέσω του θεάτρου το παιδί δοκιμάζει τον εαυτό του, τα όρια του και μαθαίνει να συνεργάζεται. Συμμετέχει ακουστικά, οπτικά, γλωσσικά και ψυχικά. Εκφράζει έντονα τα συναισθήματα του, χωρίς να του τίθενται φραγμοί, επίσης, αποβάλλει το αίσθημα της ανασφάλειας και της δειλίας και γνωρίζει ολοένα και καλύτερα τον εαυτό του.

Το παιδικό θέατρο με τα χρόνια άρχισε να εκσυγχρονίζεται όλο και περισσότερο. Οι εξελίξεις που εντοπίζονται στο παιδικό θέατρο είναι ότι δεν γράφεται πλέον στα πλαίσια μίας εορτής στο σχολείο αλλά γενικότερα για να κατανοήσει κάτι καλύτερα το παιδί., να καλύψει τις ανάγκες του με έναν διαφορετικό και ταυτόχρονα ιδιαίτερο τρόπο.

Επίσης, η θεματολογία του θεάτρου έχει αλλάξει πολύ σε σχέση με παλαιότερα όπου αναφέρονταν κυρίως σε θέματα που αφορούσαν την θρησκεία, τα έθιμα και ο διδακτισμός ήταν πολύ έντονος. Πλέον στα σύγχρονα θεατρικά έργα αντλούνται θέματα από την τεχνολογία, την κοινωνία, τα συναισθήματα, το περιβάλλον και οτιδήποτε άλλο είναι στα ενδιαφέροντα του παιδιού. Σύμφωνα με τον Αναγνωστόπουλο, ο χαρακτήρας των παιδικών έργων είναι ψυχαγωγικός και διδακτικός. Το χιούμορ βγαίνει αβίαστα, μέσα από τα πράγματα, τα γεγονότα και τις κωμικές καταστάσεις. Η διδαχή είναι έμμεση. Σ' αυτό βοηθάει το ειλικρινές ύφος και ο παιδαγωγικός διάλογος (Αναγνωστόπουλος,1982).

Το παιδικό θέατρο κατέχει επίσης πολλές μορφές. Ορισμένες από αυτές είναι οι εξής:

A) Κουκλοθέατρο

Αποτελεί ένα πολύ αγαπητό μέσο ψυχαγωγίας των παιδιών. Βοηθάει το παιδί να καλλιεργήσει την φαντασία του και να κατανοήσει ορισμένες καταστάσεις. Τα παιδιά τις περισσότερες φορές ταυτίζονται με τους ήρωες του κουκλοθέατρου με αποτέλεσμα να δημιουργούνται διάφορα συναισθήματα λύπης ή χαράς και πολλές φορές μέσω των ηρώων να τους αποβάλλονται εντάσεις και φόβοι. Γνωρίζουν καλύτερα τον εαυτό τους, απελευθερώνονται όταν παρακολουθούν μία παράσταση και πόσο μάλλον όταν βρίσκονται πίσω από το κουκλοθέατρο και μπαίνουν σε ρόλους. Βέβαια πρέπει να τονισθεί ότι για να επιτευχθεί ένα σωστό αποτέλεσμα οι ήρωες πρέπει να είναι προσεγμένοι και να παιδαγωγούν το παιδί χωρίς φανερό διδακτισμό.

B) Αντικειμενοθέατρο

Αποτελεί ένα νέος είδος κουκλοθέατρου. Η διαφορά με το κουκλοθέατρο είναι ότι στο συγκεκριμένο είδος η κούκλα αντικατασταθεί με ένα αντικείμενο. Έτσι, τα παιδιά δίνουν μορφή σε διάφορα αντικείμενα και το μόνο που χρειάζεται είναι η φαντασία για να επιτευχθεί η παράσταση.

Δ) Θέατρο Σκιών

Αναφερόμαστε στον Καραγκιόζη, ο οποίος είναι ένα παραδοσιακό είδος θεάτρου. Οι χαρακτήρες που υπάρχουν στο θέατρο σκιών προέρχονται συνήθως από έντονες αντιθέσεις, ο καλός και ο κακός και ο πλούσιος και ο φτωχός. Ο σκοπός του συγκεκριμένου είδους είναι ψυχαγωγικός και διδακτικός. Το διδακτικό στοιχείο είναι πολύ έντονο και αυτό γίνεται φανερό τόσο μέσα από τους διαλόγους των ηρώων όσο και από τις έντονες αντιθέσεις μεταξύ τους.

Δ) Θεατρικό παιχνίδι

Αποτελεί μια πολύ ευχάριστη και δημιουργική δραστηριότητα για το παιδί. Στο θεατρικό παιχνίδι δεν υπάρχει ένα συγκεκριμένο θέμα, βγαίνει συνήθως μέσα από τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες των παιδιών. Τα ίδια τα παιδιά καθορίζουν τον χώρο και στην συνέχεια μπαίνουν σε ρόλους.

1.3 Παιδική Λογοτεχνία & Νηπιαγωγείο

Σύμφωνα με την Παπανικολάου και Τσιλιμένη η παιδική λογοτεχνία όλο και περισσότερο κατακτά την θέση που της αξίζει, όχι μόνο στον ευρύτερο χώρο της τέχνης, αλλά και σε αυτόν της εκπαίδευσης (Παπανικολάου&Τσιλιμένη,1992). Ειδικότερα έχει πάρει σημαντική θέση, στην πρώτη βαθμίδα της εκπαίδευσης, το νηπιαγωγείο.

Ο θεμελιώδης σκοπός της παιδικής λογοτεχνίας είναι να καλλιεργήσει αισθητικά το παιδί. Για να επιτευχθεί αυτός ο σκοπός, η νηπιαγωγός θα πρέπει να αξιοποιεί όλα τα είδη της παιδικής λογοτεχνίας που συνάδουν με τα ενδιαφέροντα των παιδιών προσχολικής ηλικίας, τα οποία είναι: το παραμύθι, η μυθολογία, το θέατρο, οι μικρές ιστορίες και το ποίημα.

Παλαιότερα, η παιδική λογοτεχνία στο σχολείο βρισκόταν στο περιθώριο. Σύμφωνα με τον Αναγνωστόπουλο και τον Δελώνη, περνούσε και λειτουργούσε στα παιδιά με έναν τρόπο σχεδόν μηχανιστικό και όχι από μία βαθύτερη ανάγκη τους για τα γράμματα και την τέχνη (Αναγνωστόπουλος&Δελώνης,1986). Σήμερα, τα δεδομένα έχουν αλλάξει και οι εκπαιδευτικοί έχουν στραφεί με έναν διαφορετικό τρόπο στην παιδική λογοτεχνία επειδή θεωρούν ότι αποτελεί ένα μέσο καλλιέργειας του παιδιού. Δημιουργώντας δραστηριότητες όπως το να ζωγραφίσουν τα παιδιά ένα παραμύθι, να ανασυνθέσουν ένα παραμύθι, να αναπαριστάνουν ένα μύθο κ.α. φέρνουν τα παιδιά με ένα ιδιαίτερο τρόπο δίπλα στην παιδική λογοτεχνία.

Επίσης, σύμφωνα με την Παπανικολάου και Τσιλιμένη οι τρόποι με τους οποίους τα μικρά παιδιά προσεγγίζουν τα λογοτεχνικά βιβλία στο χώρο του νηπιαγωγείου είναι δύο: α) μέσω της νηπιαγωγού, β) μέσω της βιβλιοθήκης (Παπανικολάου&Τσιλιμένη,1992). Ο ρόλος της νηπιαγωγού είναι ιδιαίτερα σημαντικός διότι μέσω αυτής το παιδί θα αναπτύξει από πολύ μικρή ηλικία συναισθήματα αγάπης για την λογοτεχνία. Έτσι, μπορεί να καθοδηγήσει και να συμβουλέψει το παιδί με τέτοιο τρόπο που σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα του, να επιλέξει αυτό το οποίο του αρέσει μέσα από την παιδική λογοτεχνία. Να δημιουργήσει η ίδια στρατηγικές καλλιέργειας ώστε το παιδί να αγαπήσει αν είναι δυνατό όλα τα είδη της παιδικής λογοτεχνίας. Κάθε είδος της αποτελεί ξεχωριστό κομμάτι, το οποίο έχει να προσφέρει

κάτι διαφορετικό στο παιδί. Επίσης, η νηπιαγωγός μπορεί να δραστηριοποιήσει και να κινητοποιήσει τα παιδιά για την παιδική λογοτεχνία μέσω της γωνιάς της βιβλιοθήκης που υπάρχει στο σχολείο αλλά και με την ανταλλαγή βιβλίων μεταξύ των παιδιών.

Το νήπιο αναπτύσσεται πολύ γρήγορα τόσο νοητικά όσο και συναισθηματικά και αυτή η ηλικία θεωρείται η πιο επιδεκτική για την μύηση του σε αξίες και στην τέχνη. Μέσω της παιδικής λογοτεχνίας το νήπιο καλλιεργεί την φαντασία του, απελευθερώνει την σκέψη του, διαμορφώνει την προσωπικότητα του και μαθαίνει να επικοινωνεί και να συνεργάζεται με τους γύρω του. Η παιδική λογοτεχνία βοηθάει το παιδί να γνωρίσει την ζωή και τον εαυτό του με έναν μοναδικό τρόπο. Να αποκτήσει εμπειρίες και γνώσεις. Συμβάλει λοιπόν σε ένα μεγάλο σημείο στην ανάπτυξη του και γι' αυτό τον λόγο, το νηπιαγωγείο οφείλει να την χρησιμοποιεί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΔΙΔΑΚΤΙΣΜΟΣ

2.1 Ο διδακτισμός στην Παιδική Λογοτεχνία

Τα τελευταία 25 χρόνια η σύγχρονη παιδική λογοτεχνία χαρακτηρίζεται από μία διαφορετική αντίληψη τόσο στα ζητήματα της παραγωγής, όσο και στα ζητήματα της πρόσληψης της. Οι δημιουργικές πρωτοβουλίες των συγγραφέων αποτελούν τον σημαντικότερο παράγοντα της άνθησης της παιδικής λογοτεχνίας. Έτσι, η ίδια χρήζει διαφορετικής αντιμετώπισης από την κοινωνία. Αποτελεί πλέον σημαντικό αλλά και αναπόσπαστο κομμάτι του λογοτεχνικού κλάδου.

Από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα επικρατούσε η αντίληψη ότι η παιδική λογοτεχνία αφορούσε ζητήματα παιδαγωγικής διαδικασίας. Την συγκεκριμένη εποχή παρατηρείται πως η αξία του παιδικού βιβλίου επικεντρώνεται περισσότερο σε παιδαγωγικούς σκοπούς παρά σε αισθητικούς. Πιο συγκεκριμένα ο βασικός άξονας πάνω στον οποίο κινούνταν οι συγγραφείς σχετιζόνταν κυρίως με την διάπλαση του χαρακτήρα των παιδιών, με την εκμάθηση τρόπων και συμπεριφορών, ανάλογα πάντα με τα πρότυπα τα οποία επέβαλε η εποχή. Έτσι, η συγγραφή στηριζόταν στην δόμηση

ενός συστήματος ιδεών και αξιών με στόχο την προετοιμασία των παιδιών για την ενήλικη ζωή. Ο χαρακτήρας των πρώτων λογοτεχνημάτων είναι σαφώς και ομολογούμενα διδακτικός. Οι λογοτέχνες απέβλεπαν στην ηθική, θρησκευτική και εθνική διαπαιδαγώγηση της νεολαίας (Αναγνωστόπουλος & Δελώνης,1986). Γι' αυτό τον λόγο οι συγγραφείς περνούσαν συνειδητά μέσα από τα έργα τους διδακτικά μηνύματα. Ο διδακτισμός θεωρείται αναπόσπαστο συστατικό της παιδικής λογοτεχνίας σχεδόν σε όλη την διάρκεια του 19^{ου} αιώνα.

Ο διδακτισμός υποστηρίζει την ρεαλιστική προσέγγιση στην γνώση και την παθητική διαδικασία στην μάθηση. Ουσιαστικά αποτελεί τη στείρα διδαχή που υπάρχει μέσα στα παιδικά αναγνώσματα. Το ύφος, η πλοκή του έργου, συγκεκριμένες λέξεις όπως το «πρέπει», το συγκεκριμένο τέλος ενός βιβλίου, τα στερεότυπα φανέρωναν τον διδακτισμό. Ο ήρωας μέσα σε μια ιστορία ήταν από μόνος του διδακτικός. Τα ρούχα του, οι κινήσεις τους, το περιβάλλον στο οποίο ζούσε, η ονομασία του και το λεξιλόγιο που χρησιμοποιούσε ήθελαν να περάσουν ένα κραυγαλέο μήνυμα στο παιδί-αναγνώστη. Στα πρώτα λογοτεχνήματα συναντάμε επίσης έντονες αντιθέσεις όπως ο καλός και ο κακός, ο άσχημος και ο όμορφος, ο πλούσιος και ο φτωχός, οι οποίες στόχευαν στο να διδάξουν το παιδί πρότυπα, αξίες και συμπεριφορές. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν και οι Αισώπειοι μύθοι, ο οποίοι φέρουν στεγνό διδακτισμό. Τελειώνουν συνήθως με μία παροιμία ή με ένα επιμύθιο, έτσι ώστε να επιδράσει φρονηματίστηκα στα παιδιά. Κατέχουν δηλαδή μία έντονη διάθεση για διδασκαλία.

Είναι σαφές ότι ο διδακτισμός δεν αφορά το περιεχόμενο αλλά την μορφή του έργου, δηλαδή σχετίζεται απόλυτα με το «πώς» του έργου, είναι στοιχείο γλώσσας δηλαδή ύφους (Παράσχου,2011). Με ποιον τρόπο οι συγγραφείς εισάγουν μέσα από τα έργα τους το μήνυμα που θέλουν στα παιδιά. Τα πώς θα μιλήσει, θα εκφραστεί ο συγγραφέας σε ένα έργο του, ακόμα και ο παιδαγωγός ή ο γονέας στο παιδί κατέχει σημαντικό ρόλο.

Η διδακτική ιδεολογία που προωθούνταν μέσα από τα κείμενα εκείνης της εποχής αντανακλούσε τις πεποιθήσεις του εκάστοτε συγγραφέα όσο αναφορά κοινωνικά, ηθικά και πολιτικά ζητήματα, με αποτέλεσμα να είναι «κατευθυνόμενη». Το ύφος δηλαδή ήταν ιδιαίτερα προτρεπτικό και διδακτικό. Ο συνυφασμός της παιδικής λογοτεχνίας με διδακτικά μηνύματα, εμφανή ή υπονοούμενα οδήγησε κατά κάποιο

τρόπο στην περιθωριοποίηση της εφόσον η έμφαση που δινόταν σε αυτό το στοιχείο θεωρούνταν απαράδεκτη για οποιοδήποτε λογοτεχνικό έργο (Καρπόζηλου,1994).

Με το πέρασμα των χρόνων και φτάνοντας στις αρχές του 20^{ου} αιώνα παρατηρείται μια διαφοροποίηση στο διδακτικό χαρακτήρα της παιδικής λογοτεχνίας, με την ενσωμάτωση ενός σημαντικού υφολογικού στοιχείου, το οποίο ταυτίζεται με την παιδική ηλικία, το χιούμορ. Πιο αναλυτικά, ο διδακτισμός παραμένει στα παιδικά αναγνώσματα σε συνδυασμό όμως με την παιδικότητα, την ανάγκη για χαρά και για παιχνίδι. Σημαντικός σταθμός στην διαφοροποίηση αυτή αποτέλεσε το περιοδικό « Η Διάπλαση των Παίδων» το οποίο εισήγαγε την φράση «τέρπειν άμα και διδάσκειν». Το στοιχείο της τέρψης άρχισε να αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι, τα ηθικά πρότυπα συνεχίζουν να υπάρχουν, εκείνο που αλλάζει είναι ο τόνος και η αυστηρότητα στην διατύπωση. Σύμφωνα με τον Αναγνωστόπουλο και τον Δελώνη, ο Ξενόπουλος και η Π. Δέλτα αποτέλεσαν απόστολοι του ήθους και του ύφους. Και οι δύο μέσα από την πίστη τους στην Τέχνη διαμόρφωσαν την παιδική ψυχή με ηθική αγωγή, χωρίς κανόνες αλλά προτάσσοντας τη ελεύθερη αποδοχή. Τα ηθικά διδάγματα δεν έπαψαν να δίνονται στα παιδιά μέσα από την λογοτεχνία, η βασικότερη διαφορά ήταν η απόκτηση των παραπάνω μέσω της γέννησης συναισθημάτων και κινώντας τον ψυχικό κόσμο των παιδιών σε μία άλλη κατεύθυνση, η οποία συνάδει με τον αυθορμητισμό της ηλικίας τους.

Περνώντας στο 21^ο αιώνα, τον οποίο και διανύουμε παρατηρείται πλήθος αλλαγών στην παιδική λογοτεχνία τόσο στο ύφος, όσο στην μορφή και το περιεχόμενο. Το στοιχείο το οποίο αποτελεί κοινό παρανομαστή του παρελθόντος με το παρόν είναι το χιούμορ. Παρατηρείται σημαντική αναβάθμιση όσο αναφορά την αισθητική της παιδικής λογοτεχνίας. Το πιο σημαντικό βήμα όμως είναι η υποχώρηση του διδακτισμού, την θέση του οποίου πήρε η έμμεση οδηγητική. Για να μην αποκοπεί η παιδική λογοτεχνία από τον κλάδο της λογοτεχνίας πολλοί συγγραφείς και μελετητές προσπάθησαν να αποκόψουν το στοιχείο του διδακτισμού από τα έργα τους ιδιαίτερα γιατί έχει συνδεθεί με παιδαγωγικούς σκοπούς. Ο διδακτισμός λοιπόν, με την έννοια του αυταρχισμού, της ωμής νουθεσίας έχει παραγκωνισθεί. Είναι καθολική η απόρριψη του διδακτισμού και από τους θεωρητικούς και από τους κριτικούς (Παράσχου,2011).

Πιο συγκεκριμένα, είναι σαφής η διαφορά του διδακτισμού ως στοιχείο ύφους. Ο παιδαγωγικός χαρακτήρας, ο έντονος τόνος που υπήρχε τα προηγούμενα χρόνια έχει πλέον εξαλειφθεί από τον χώρο της παιδικής λογοτεχνίας. Το ύφος είναι πιο αληθινό χωρίς την γνωστή συγκαταβατικότητα (Αναγνωστόπουλος,1982). Η αισθητική έχει πάρει σημαντική θέση και μέσα από αυτή προκύπτει η ηθικοπλαστική δύναμη της παιδικής λογοτεχνίας αλλά και η προβολή θετικών αξιών της ζωής. Η μετάδοση μηνυμάτων στα παιδιά γίνεται πλέον αβίαστα, τονίζοντας το ωφέλιμο στοιχείο, το οποίο παίζει σημαντικό ρόλο στην ψυχολογία των παιδιών. Δίνοντας μία θετική στάση και αντιμετώπιση για τα πράγματα, το παιδί γεμίζει συναισθήματα και αυτοπεποίθηση και αυτή είναι η λειτουργία της παιδικής λογοτεχνίας.

Η γλώσσα επίσης έχει διαφοροποιηθεί και έχει γίνει πιο απλή και κατανοητή προς τα παιδιά. Κυριαρχεί ο διάλογος και η δράση, όχι τόσο οι αναλύσεις και οι περιγραφές στοιχείων.

Ένα ακόμη στοιχείο το οποίο φανερώνει πως ο διδακτισμός έχει υποχωρήσει αισθητά από την παιδική λογοτεχνία είναι η θεώρηση των θεμάτων της από την πλευρά του παιδιού. Πιο συγκεκριμένα, σε σχέση με παλαιότερα, σήμερα υπάρχει έντονη διαφορά στον τρόπο έκφρασης. Πλέον έχει υιοθετηθεί η παιδική, η νεανική έκφραση, η οποία διαφέρει κατά πολύ από την παιδαριώδους έκφραση που συναντάμε στα προηγούμενα λογοτεχνικά αναγνώσματα. Η ανατροπή, η έκπληξη, η φαντασία, το χιούμορ είναι τα στοιχεία εκείνα που ταυτίζονται με την παιδική ηλικία και γι' αυτό υπάρχουν και στην παιδική λογοτεχνία. Επίσης, οι χαρακτήρες που υπάρχουν μέσα στα παιδικά αναγνώσματα είναι έτσι διαμορφωμένοι από τους συγγραφείς που να ταιριάζουν με το παιδί. Κουβαλάνε τις αναστολές, τις φοβίες, τα συναισθήματα και τους προβληματισμούς του παιδιού. Τα παιδιά ταυτίζονται έτσι με τις ενέργειες και τις συμπεριφορές των χαρακτήρων. Η ιστορία αλλά και το μήνυμα που θέλουν να μεταφέρουν οι συγγραφείς στα παιδιά γίνονται κατανοητά μέσα από τις ενέργειες των χαρακτήρων που θα επιλέξει ο κάθε συγγραφέας να δημιουργήσει.

Παρατηρούμε λοιπόν πως πολλά ήταν τα στοιχεία εκείνα που συνέθεσαν τον διδακτισμό, ο οποίος με τα χρόνια άρχισε να υποχωρεί αισθητά. Τα σημερινά αναγνώσματα διαφέρουν κατά πολύ με τα παλαιότερα. Τα προηγούμενα χρόνια οι συγγραφείς επικεντρωνόντουσαν καθαρά στο παιδαγωγικό, διδακτικό κομμάτι αγνοώντας για το ίδιο το παιδί και την ψυχοσύνθεση του. Έχει αποδεδειχθεί με τα

χρόνια πως ο στείρος διδακτισμός απομακρύνει τα παιδιά και δεν βάζει τα ίδια σε μία διαδικασία προβληματισμού. Εξάλλου, ο σκοπός της παιδικής λογοτεχνίας είναι πρώτα η ευχαρίστηση, η αναγνωστική απόλαυση και έπειτα ο έμμεσος προβληματισμός των παιδιών. Το «πως» του έργου είναι και αυτό που καθορίζει το ίδιο το έργο. Θα ήταν σημαντικό επίσης να αναφερθεί πως ο διδακτισμός δεν υπάρχει μόνο στα αναγνώσματα αλλά και στο θέατρο και τα τραγούδια που και αυτά ταυτίζονται με την παιδική ηλικία. Τέλος, η αλματώδη άνθηση της παιδικής λογοτεχνίας είναι πλέον πολύ φανερή μετά την υποχώρηση διδακτικού στοιχείου.

2.2 Απόψεις συγγραφέων και μελετητών

Ο χαρακτήρας του παιδικού λογοτεχνικού βιβλίου αποτέλεσε ένα ζήτημα το οποίο πήρε ευρεία διάσταση. Πολλοί συγγραφείς και μελετητές προβληματίστηκαν σχετικά με τα όρια ανάμεσα στο διδακτικό και αισθητικό μέρος των κειμένων. Για το εν λόγω θέμα υπήρξαν αρκετές παρεμβάσεις από συγγραφείς, θεωρητικούς και κριτικούς οι οποίοι ασχολήθηκαν με την παιδική λογοτεχνία. Διατυπώθηκαν λοιπόν πολλές και διαφορετικές απόψεις σχετικά με το ύφος το παιδικού λογοτεχνικού βιβλίου. Αν πρέπει να είναι διδακτικός ή αισθητικός ο χαρακτήρας του και αν η ύπαρξη του διδακτισμού θεωρείται απαραίτητη.

Πολλοί συγγραφείς και μελετητές προσπάθησαν να αποκόψουν το στοιχείο του διδακτισμού από την παιδική λογοτεχνία ιδιαίτερα γιατί η διδαχή είχε ταυτιστεί με παιδαγωγικούς σκοπούς. Άλλοι, θεωρούν ότι ο χαρακτήρας του παιδικού βιβλίου πρέπει να είναι καθαρά διδακτικός. Πιο συγκεκριμένα, ο Γρηγόριος Ξενόπουλος ανήκει στους πρωτοπόρους της γενιάς του διότι οδήγησε τους συγκαιρινούς του σε μία νέα αρχή, μία νέα πίστη πως το παιδί οφείλουμε να το δούμε και να το αντιμετωπίσουμε σαν παιδί (Αναγνωστόπουλος & Δελώνης, 1986). Στο περιοδικό «Η Διάπλαση των Παίδων», στο οποίο διετέλεσε ως αρχισυντάκτης ενσωμάτωσε το στοιχείο της τέρψης, θεωρώντας πως είναι αυτό το στοιχείο το οποίο είναι συνυφασμένο με την παιδική ηλικία. Προσέγγισε την παιδική ψυχή με οικείο και καθημερινό ύφος, χωρίς κανόνες. Με αυτό τον τρόπο πίστευε ότι τα παιδιά θα μάθουν καλύτερα. Πρόταξε τον λογοτέχνη έναντι του παιδαγωγού και έδωσε έμφαση στην τέχνη ως πρωταρχικό μέλημα της παιδικής λογοτεχνίας. Πιο συγκεκριμένα

γράφει: « Οι επιστολές μου εδίδαξαν, εμόρφωσαν, έπλασαν ψυχές και χαρακτήρες. Γιατί και αυτό ήταν ο σκοπός μου» (Αναγνωστόπουλος & Δελώνης,1986). Από αυτή την άποψη γίνεται κατανοητό ότι ο Ξενόπουλος δεν αποποιείται το διδακτικό στοιχείο αλλά έχει ως πρωταρχικό μέλημα να αγγίξει την παιδική ψυχή, χωρίς κανόνες αλλά με χαρά και την ελεύθερη αποδοχή.

Ο Rilke έχει πει: « Ένα έργο τέχνης είναι γνήσιο όταν ξεπηδά από μια ανάγκη». Η εσωτερική, λοιπόν ανάγκη που παρακινεί τον ώριμο άνθρωπο να γράφει κείμενα προορισμένα για το παιδί είναι η αγάπη που αισθάνεται γι' αυτό. Όταν υπαγορεύεται από κάποια σκοπιμότητα, από ένα «πρέπει» τότε σπάνια θα συγκινήσει τον αναγνώστη και δεν θα επιφέρει το επιθυμητό αποτέλεσμα.

Ο Πέτρος Πικρός, ο οποίος ήταν από τους πρώτους συγγραφείς που έγραψαν παιδικά βιβλία κατακρίνει τον στεγνό διδακτισμό που υιοθετούν οι συγγραφείς των παιδικών βιβλίων και προτρέπει στην εύρεση νέων αφηγηματικών τρόπων, μέσα από τους οποίους ο αναγνώστης «μαθαίνει διασκεδάζοντας και διασκεδάζει μαθαίνοντας».

Ο Πέτρος Χάρης, ως συγγραφέας θεωρεί την παιδαγωγική διάσταση ως βασικό γνώρισμα της παιδικής λογοτεχνίας. Συγκεκριμένα αναφέρει πως το παιδικό βιβλίο έχει την «υποχρέωση» να είναι παιδαγωγικό. Όμως, η παιδαγωγική σκοπιμότητα δεν πρέπει να υπερέχει έναντι των αισθητικών χαρακτηριστικών, αλλά πρέπει να είναι «δευτέρου βαθμού». Δική του εξάλλου είναι η γνωστή ρήση ότι «...το καλό παιδικό βιβλίο είναι καρπός αρμονικής συνεργασίας λογοτέχνη και παιδαγωγού. Με την προϋπόθεση ότι σ' αυτή την συνεργασία τον πρώτο λόγο τον έχει ο λογοτέχνης», «...γιατί μόλις η παιδαγωγική προχωρήσει ένα βήμα, η ισορροπία του παιδικού βιβλίου καταστρέφεται» (Παράσχου,2011). Η σύνδεση λοιπόν του διδακτικού και του αισθητικού κριτηρίου είναι αυτή η οποία ο συγγραφέας θεωρεί πως πρέπει να υπάρχει στα παιδικά αναγνώσματα, με το αισθητικό κριτήριο να υπερέχει διότι ο διδακτισμός ως μοναδικό στοιχείο καταστρέφει το έργο του συγγραφέα.

Μέσα από την γνωστή ρήση του Γεώργιου Θέμελη ότι η ομορφιά της λογοτεχνίας είναι ότι «διδάσκει χωρίς να διδάσκει» αλλά και της Πιπίνας Τσιμικάλη «Λες ότι θέλεις αλλά χωρίς να φαίνεται ότι διδάσκει» γίνεται αντιληπτό ότι ο διδακτισμός δεν πρέπει να είναι εμφανής και άμεσος μέσα στα παιδικά αναγνώσματα. Δεν απορρίπτουν το διδακτικό στοιχείο, αλλά τον κραυγαλέο διδακτισμό και θεωρούν ότι

πρέπει να υπάρχει ένας ιδιαίτερος χειρισμός αυτού για να εισέλθει ανεπαίσθητα στο παιδί.

Ο Ευγένιος Τριβιζάς, ως σύγχρονος παραμυθάς και αυθεντία για την παιδική λογοτεχνία εκφράζει ξεκάθαρα τις απόψεις του για τον διδακτισμό. Σε μία συνέντευξη του συγκεκριμένα αναφέρει: « Δεν μπορείς ένα παιδί να το διδάξεις, να του πεις πρέπει να αγαπάς. Ο διδακτισμός γενικά δεν λειτουργεί στα παιδιά, πολλές φορές φέρει και το αντίθετο αποτέλεσμα, του λες να κάνει κάτι και κάνει το αντίθετο, αντιδρώντας. Μόνο συναισθηματικά μπορεί να δεθεί το παιδί με ένα ζώο για παράδειγμα, γιατί καταλαβαίνει ότι πονάει, ότι υποφέρει, συμπάσχει μαζί του μέσα όμως από μία ιστορία. Αυτό είναι το καλό, η δύναμη της λογοτεχνίας είναι να συγκινεί. Όταν σε συγκινήσει ένα συγκεκριμένο ζώο σε μία ιστορία τότε μόνο το αντιμετωπίζεις και στη πραγματικότητα με διαφορετικό τρόπο». Θεωρεί λοιπόν πως αν το παιδί ταυτιστεί με μία κατάσταση ή με τον ίδιο τον ήρωα, τον νιώσει και τον βοηθήσει τότε μόνο θα ενεργήσει διαφορετικά. Ο απόλυτος τρόπος και η στεγνή διδαχή δεν θα οδηγηθούν πουθενά σύμφωνα με τον Ευγένιο Τριβιζά. Σε μία ακόμη συνέντευξη του αναφέρει χαρακτηριστικά: « Ο πρωταρχικός στόχος των βιβλίων μου είναι να διασκεδάζουν το παιδί, να καλλιεργούν την φαντασία του και να διευρύνουν τους δημιουργικούς του ορίζοντες. Έμμεσα μόνο να μεταδίδουν αρχές, αξίες και πρότυπα και αυτό επειδή ο άμεσος και ακόμα περισσότερο ο κραυγαλέος διδακτισμός τα απωθεί.» Μέσω της έμμεσης οδηγητικής προτιμά να ‘περάσει’ τα μηνύματα που θέλει στα παιδιά. Καταργώντας τα στερεότυπα και τις στερεοτυπικές εκφράσεις, με όχημα το χιούμορ, την συγκίνηση, την φαντασία, τον ιδιαίτερο χειρισμό της γλώσσας ταξιδεύει το παιδί σε διαφορετικούς κόσμους. Το φέρνει αντιμέτωπο με δύσκολες καταστάσεις και προβλήματα, χωρίς να το αποθαρρύνει. Γεμίζει τα παιδιά με δύναμη και όνειρα, μακριά από κάθε στοιχείο διδακτισμού.

Η Μένη Κανατσούλη επίσης πιστεύει ότι: «Είναι τόσο βαθιά εδραιωμένη στους περισσότερους συγγραφείς η πεποίθηση ότι το κείμενο για παιδιά πρέπει να διαπλάθει χαρακτήρες και να μεταδίδει έγκυρες αξίες, ώστε τα κείμενα πολύ εύκολα παρεκκλίνουν και γίνονται διδακτικά.» «...δεν έχει τόσο σημασία αν το βιβλίο φαίνεται προχωρημένο στη θεματολογία του, τη στιγμή που οι χειρισμοί, γλωσσικοί ή αφηγηματικοί, δια των οποίων πραγματώνεται η λογοτεχνική πράξη δεν έχουν αλλάξει σε τίποτε από τους διδακτισμούς του παρελθόντος απλώς έχει μετατοπισθεί η θεματολογία του σε κάτι πιο επίκαιρο.» (Κανατσούλη,2004). Αποποιείται το στοιχείο

του διδακτισμού πιστεύοντας πως ένα κείμενο είναι σύγχρονο μόνο όταν ο χειρισμός στην γλώσσα, στο ύφος και στους αφηγηματικούς τρόπους είναι σύγχρονος.

Ο C.S. Lewis έρχεται για να εκφράσει μία διαφορετική άποψη σε ότι αναφορά τον διδακτισμό. Θεωρεί ότι ο διδακτισμός είναι εγγενής σε κάθε ιστορία για παιδιά και υποστηρίζει ότι το μόνο ηθικό δίδαγμα που έχει αξία είναι αυτό που αναφύεται αναπόφευκτα από ολόκληρη την πνευματική υπόσταση του συγγραφέα. Αντίθετα, ο διδακτισμός που έρχεται να εξυπηρετήσει κάποιες ανάγκες παιδιών, όπως τις οραματίζεται ο συγγραφέας, είναι ένας στείρος διδακτισμός και θα έπρεπε να απορρίπτεται, εφόσον ο διδακτικός τόνος που απορρέει από μία τέτοια συλλογιστική είναι συχνά επιφανειακός και επίπλαστος (Καρπόζηλου,1994). Η πρόθεση του συγγραφέα για τον Lewis πρέπει να είναι καθαρά διδακτική ότι αναφέρεται σε παιδιά και τα μηνύματα να προκύπτουν από τον ίδιο και όχι από το τι όραμα έχει, διότι κάτι τέτοιο θεωρείται προσποιητό. Αυτό θεωρεί στεγνό διδακτισμό.

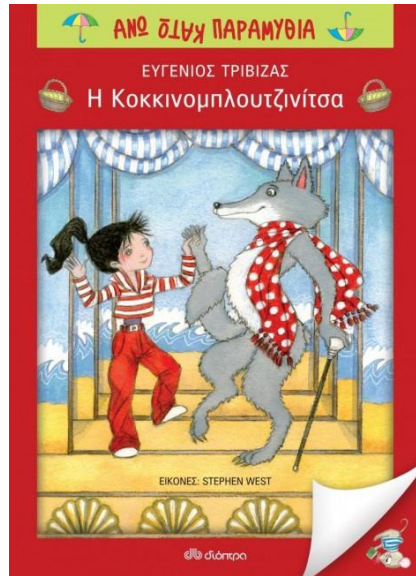
Ταυτόσημη είναι και η θέση του Aidan Chambers, ο οποίος υποστηρίζει ότι όλες σχεδόν οι ιστορίες μεταφέρουν ένα μήνυμα και ότι το πρόβλημα δεν είναι στις ιστορίες ή στο δίδαγμα τους, αλλά στην κακομεταχείριση της λέξης «διδακτισμός».

Γίνεται αντιληπτό ότι πολλοί συγγραφείς και μελετητές εξέφρασαν τις απόψεις τους για τον διδακτισμό, οι οποίες φαίνεται πως διαφοροποιούνται με την πάροδο των χρόνων και την εξέλιξη της λογοτεχνίας. Το διδακτικό κομμάτι δεν χάθηκε ποτέ, αποτελεί μία σταθερά της συγγραφικής τέχνης, αυτό το οποίο παρατηρείται είναι όμως πως παραγκωνίστηκε και άρχισε να εκφράζεται με έναν τρόπο πιο έμμεσο στους μικρούς αναγνώστες. Με την εξέλιξη αυτή ο διδακτικός τόνος και η πρόθεση είναι στο χέρι του εκάστοτε συγγραφέα, ο ίδιος πλέον μπορεί να επιλέξει τον τρόπο που θα χρησιμοποιήσει για να παρουσιάσει ένα διδακτικό κομμάτι, είτε μέσω του «πρέπει» είτε μέσα από έμμεσα μηνύματα, πράξεις των ηρώων και χιούμορ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΑΡΑΜΥΘΙΩΝ

3.1 « Η Κοκκινομπλουτζινίτσα»

Συγγραφή: Ευγένιος Τριβιζάς & Εικονογράφηση: Stephen West

Το παραμύθι του Ε. Τριβιζά με τίτλο «Η κοκκινομπλουτζινίτσα» (2017) αποτελεί μία νέα εκδοχή των κλασικών παραμυθιών. Από το εξώφυλλο ακόμα ο συγγραφέας μας προϊδεάζει για την ανατρεπτική ιστορία. Ξεκινώντας από την τίτλο, ο οποίος χαρακτηρίζει το μικρό κορίτσι της κλασικής ιστορίας η «Κοκκινοσκουφίτσα», όχι πια για τον κόκκινο σκούφο της, αλλά για το κόκκινο τζιν παντελόνι της, το οποίο συμφωνεί με τα πρότυπα της εποχής.

Το ξεκίνημα του παραμυθιού αποτυπώνει τα κλασσικά πρότυπα, καθώς ξεκινά με την φράση «**Ζούσε μια φορά κ' έναν καιρό**» και συνδυάζει στο πρώτο του σκέλος την κλασσική ιστορία της «Κοκκινοσκουφίτσας», προσδίδοντας παράλληλα σύγχρονα στοιχεία, ανατρέποντας τον διδακτισμό που υπήρχε παλαιότερα. Αναλυτικότερα, αυτά είναι η πολύ σύγχρονη μορφή του κοριτσιού, της γιαγιάς και της μητέρας όσο αναφορά την ενδυματολογική εμφάνιση τους και τις συνήθειές τους, χωρίς όμως η μητέρα να αποποιείται τον ρόλο της συνεχίζοντας να δίνει συμβουλές, ενώ η μορφή του λύκου παραμένει η ίδια. Με αυτά τα στοιχεία καταλαβαίνουμε ότι ο συγγραφέας θέλει να έρθει πιο κοντά στο παιδί-αναγνώστη και στο σήμερα. Παρόλα αυτά χαρακτηριστική είναι και η στάση της ηρωίδας, η οποία αντιτίθεται στην συμβουλευτική στάση της μητέρας της και με την αθωότητα που διακατέχει τα μικρά παιδιά, εμπιστεύεται τον λύκο και του δίνει πληροφορίες που ζητά όπως και στο λαϊκό παραμύθι. Η φράση της: «**Εδώ κοντά Οδός Μεταμορφώσεως 95**», **Της πάω καρυδόπιτες για να τρώει όταν παίζει κουμκαν**» μας ενσωματώνει στο σήμερα από την οδό και το σημείο όπου μένει η γιαγιά. Και ενώ το κουβάρι της ιστορίας συνεχίζει όπως στο γνωστό παραμύθι, με την διαφορά ότι ο λύκος παγώνει την γιαγιά στην κατάψυξη αντί να την φάει, με μια σύγχρονη διάσταση όμως ο Ε. Τριβιζάς αλλάζει την ροή και τα πρότυπα όπως τα γνωρίζαμε. Η στάση της ηρωίδας, από την στιγμή που πλησιάζει στο κρεβάτι ανατρέπει την παθητικότητα του νεαρού κοριτσιού, η οποία χωρίς δισταγμό αποφασίζει να πάρει την κατάσταση στα χέρια της και να σωθεί μόνη της χωρίς να περιμένει τον κυνηγό. Γίνεται η ίδια πρότυπο

ηρωισμού και θάρρους και προτρέπει έτσι το μικρό αναγνώστη να αποτελεί ο ίδιος τον ήρωα χωρίς να περιμένει την βοήθεια των άλλων. Σε αυτό το σημείο ο συγγραφέας θέλει να περάσει στο παιδί μέσω την ηρωίδας ότι ο καθένας μπορεί να τα καταφέρει μόνος του.

Συνεχίζοντας, η ηρωίδα δείχνει να εντυπωσιάζεται με το υποκριτικό ταλέντο του λύκου στο ρόλο της γιαγιάς και τον παροτρύνει να ακολουθήσει την καριέρα ηθοποιού στο Χόλυγουντ λέγοντας «**Εννοώ ότι έχεις σπάνιο υποκριτικό ταλέντο**», μια φράση η οποία είναι καθοριστική για την τροπή της ιστορίας. Η έξυπνη Κοκκινομπλουτζινίτσα εξάπτει την φαντασία του λύκου βάζοντας τον στην διαδικασία να σκεφτεί τον εαυτό του σε διάφορους ρόλους, δίνοντας έτσι ένα έντονο ανθρωπομορφικό στοιχείο στον λύκο, ο οποίος χορεύει και ντύνεται. Με τον τρόπο αυτό, ο λύκος φαίνεται να εντυπωσιάζεται και με την φράση «**Η γιαγιά μου είναι πολύ φίλη με τον Λουδοβίκο Λινγκουίνι (πασίγνωστο Ιταλό παραγωγό)**» καθώς επίσης και με την φράση «**Τι έκανες λέει; Έβαλες την γιαγιά μου στην κατάψυξη; Έβαλες στην κατάψυξη την καριέρα σου, τις ελπίδες σου, το μέλλον σου**» ο ίδιος αλλά και το παιδί αναγνώστης μπαίνει σε μία διαδικασία εσωτερικής σκέψης των πράξεων του. Έτσι ξεκινά η απελευθέρωση της γιαγιάς η οποία παρόλο που δίνει μία

γερή τιμωρία στον λύκο («ένα χαστούκι που θα το θυμόταν σε όλη την ζωή του»), του προσφέρει βοήθεια που του έταξε η εγγονή της. Ανατρέπει με τον τρόπο αυτό τη έννοια της τιμωρίας όπως την γνωρίζουν τα παιδιά. Ο λύκος παίρνει ένα μάθημα για τις άσχημες πράξεις του, όμως οι ηρωίδες δεν απαντούν στην κακή του πράξη με την ίδια κακία, αλλά αντιθέτως τον βοηθάνε. Αυτό είναι ένα από τα μηνύματα που θέλει να περάσει ο συγγραφέας στο παιδί. Περνούν λοιπόν, γιαγιά και εγγονή το μήνυμα ότι στην κακή πράξη κάποιου, όταν απαντάς με καλοσύνη, την ίδια καλοσύνη θα εισπράξεις.

Αυτό φαίνεται στο τέλος της ιστορίας με την πιο ανατρεπτική εικόνα του λύκου, ο οποίος έχοντας κατακτήσει όντως μία μεγάλη καριέρα στο Χόλυγουντ, μιλά με συγκινητικά λόγια καθώς παίρνει το πρώτο Όσκαρ, τόσο για την γιαγιά όσο και για την εγγονή, οι οποίες τον βοήθησαν να ανακαλύψει το ταλέντο του που τόσα χρόνια παραμέρισε κυνηγώντας την εύκολη λύση. Είναι έντονη λοιπόν και η εναλλαγή του ρόλου του λύκου ο οποίος ενώ παρουσιάστηκε ως “κακός” στο τέλος άλλαξε.

Εν κατακλείδι σε αυτό το βιβλίο οι αναγνώστες μπορούν να αναγνωρίσουν την έντονη διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στο παραδοσιακό και στο σύγχρονο παραμύθι, ιδιαίτερα στο ύφος του. Μέσα από μία βαθύτερη διαδικασία και την εξέλιξη της ιστορίας το παιδί-αναγνώστης ξεφεύγοντας από τα στερεοτυπικά “πρέπει” είναι σε θέση να αναγνωρίσει τις ορθές πράξεις μέσω των ηρώων. Ο διδακτισμός δεν μεταδίδεται άμεσα, αλλά μέσα από το χιούμορ και τις πράξεις που έχουν

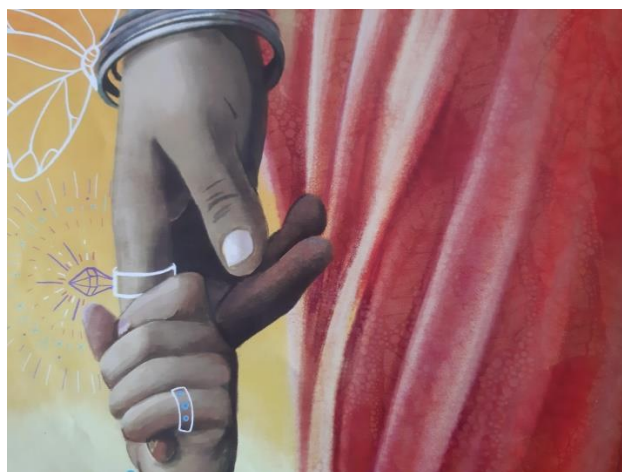
συγκεκριμένα αποτελέσματα, το παιδί κατανοεί τις συνέπειες των προσωπικών του κινήσεων.

3.2 « Το παιδί που έχει όνειρα στα χέρια»

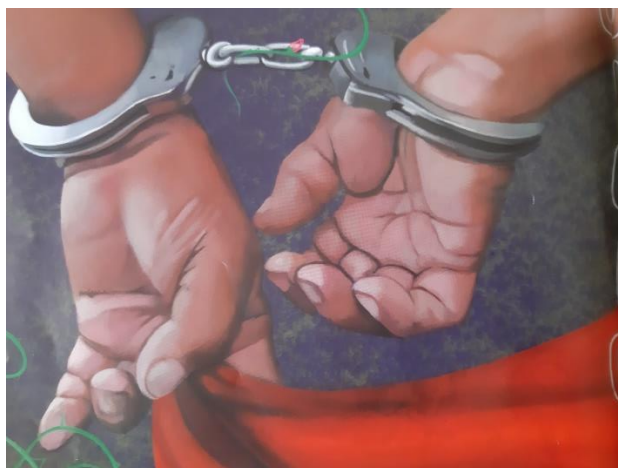
Συγγραφέας: Αγγελική Λάλου & Εικονογράφηση: Νίκος Γιαννόπουλος

Η Αγγελική Λάλου μέσα από το παραμύθι της «Το παιδί που έχει όνειρα στα χέρια» (2017) μας μιλάει με έναν ιδιαίτερο τρόπο για την αγάπη, την αγάπη που πρέπει εμείς οι ίδιοι να δείχνουμε στον εαυτό μας και για την δύναμη της φαντασίας, οι οποία μπορεί να μας παρασύρει σε άλλους κόσμους, διαφορετικούς.

Η μορφή του ήρωα δεν φαίνεται από την αρχή του παραμυθιού. Η συγγραφέας μας παρουσιάζει κάτι που άρεσε και το θαύμαζε ο ήρωας και αυτό είναι τα χέρια. Τα τρυφερά χέρια μιας μαμάς που δείχνουν συναισθήματα, ενός παππού που περνάει ώρα με τον εγγονό του μαθαίνοντας του μουσική, τα χέρια των καλλιτεχνών, των παιδιών, των συγγραφέων. Σε αυτό το σημείο είναι άξιο να αναφέρουμε ότι παιδί που παρουσιάζει η συγγραφέας εστιάζει σε ένα συγκεκριμένο σημείο του σώματος, τα χέρια όχι όμως τα δικά του αλλά των άλλων. Μας δείχνει και τις δύο πλευρές των χεριών, την καλή, με χέρια γεμάτα αγάπη και δημιουργία αλλά και την κακή, γεμάτα πόνο και δυστυχία. Αυτό αποτελεί ένα έντονο στοιχείο του παραμυθιού και έχει ως στόχο να μεταδώσει στα παιδιά την καλή και την κακή πλευρά της ζωής, μέσα όμως από ένα σημείο του σώματος, αβίαστα. Οι εικόνες είναι πολύ παραστατικές και βοηθούν τον αναγνώστη.

Στην συνέχεια, με την φράση: « **Τα δικά του χέρια όμως δεν του άρεσαν**» και με την απεικόνιση των γκρι-μαύρων χεριών γίνεται αντιληπτό πως ο ήρωας έχει ένα σημείο του σώματος του που δεν του άρεσε και ένιωθε ντροπή γι' αυτό. Βλέποντας την αρνητική και μόνο πλευρά αυτού του χαρακτηριστικού, γίνεται φανερή η ανασφάλεια και η έλλειψη αυτοπεποίθησης του παιδιού. Βάζοντας τα χέρια για μέρες στις τσέπες, ένιωθε ανακούφιση, κρύβοντας αυτό το οποίο δεν του άρεσε. Σε αυτό το σημείο γίνεται αντιληπτό πως τα χέρια λειτουργούν ως προέκταση του μυαλού του παιδιού. Μέσα στις τσέπες, δηλαδή μέσα στο μυαλό του είχε δημιουργήσει ένα δικό του φανταστικό κόσμο και μόνο αν έδινε μία δεύτερη ευκαιρία να βγει από αυτόν θα ένιωθε καλύτερα. Έτσι και έγινε **«Μεγάλωσαν τα χέρια του, που δεν χωρούσαν πια στο παλτό του, τρύπησαν το ύφασμα και βγήκαν επιτέλους, με δύναμη, έξω από τις τσέπες του.»** Η συγγραφέας φτάνοντας προς το τέλος του παραμυθιού θέλει να μας δείξει με αυτή την φράση ότι το παιδί βρήκε το κουράγιο μέσα από την φαντασία του, ένιωσε εσωτερική δύναμη. Ο ήρωας άρχισε να πατάει στα πόδια του και αποβάλλοντας την ανασφάλεια που είχε δημιουργήσει στο μυαλό του, πίστεψε σ' αυτόν και αγάπησε αυτό το σημείο του. Το οποίο όσο και αν προσπάθησε να το κρύψει αυτό του έδειξε την δύναμη του. Η δύναμη ήταν ότι άρχισε να γράφει και να γίνεται συγγραφέας.

Πρόκειται για ένα πολύ ιδιαίτερο παραμύθι το οποίο αγγίζει με διαφορετικό τρόπο τον ψυχικό κόσμο του παιδιού. Χωρίς να εμφανίζεται ολόκληρος ο ήρωας, αλλά μόνο ένα σημείο του σώματος του. Χωρίς καθόλου διδακτισμό και με ένα πολύ ιδιαίτερο ύφος, η συγγραφέας τονίζει το σημαντικότερο στοιχείο στο παιδί, το οποίο είναι η αγάπη και η αποδοχή προς τον εαυτό μας.

3.3 «Μια άδεια κουβαρίστρα»

Συγγραφή: Φωτεινή Βασιλείου & Εικονογράφηση: Ρένια Μεταλληνού

Το βιβλίο της Φ. Βασιλείου με εικονογράφηση Ρ. Μεταλληνού (2011) αποτελεί ένα σύγχρονο παραμύθι πλημμυρισμένο από αντιφατικά συναισθήματα. Το κεντρικό θέμα είναι το αίσθημα του ανικανοποίητου που διακατέχει την κεντρική ηρωίδα, την Αλίκη. Η ίδια από την αρχή της ιστορίας απεικονίζεται ως ένα κορίτσι το οποίο ενώ φαινομενικά είχε ότι επιθυμούσε, ζήλευε τους άλλους, δεν ήταν χαρούμενο και ήθελε ακόμα πιο πολλά, χωρίς να είναι σε θέση να χαρεί με την χαρά των φίλων της. Ο παππούς της φανερά προβληματισμένος σκέφτηκε έναν ιδιαίτερο τρόπο να κεντρίσει την φαντασία της και να αλλάξει την διάθεση της. Με την φράση της Αλίκης: «**Παππού τι είναι χαρά;**» η συγγραφέας από την μία δίνει έμφαση στον προβληματισμό της Αλίκης και από την άλλη δίνει στον παππού την ευκαιρία να βοηθήσει την εγγονή του. Χαρίζει λοιπόν στο κορίτσι συμβολικά ένα ξύλινο κουτί με μία άδεια κουβαρίστρα, εξάπτοντας έτσι την φαντασία της Αλίκης και του παιδιού-αναγνώστη. Η ηρωίδα έπρεπε να ανακαλύψει την χαρά και να τυλίξει της χαρούμενες στιγμές της στην άδεια κουβαρίστρα.

Ξεκινώντας την αναζήτηση της χαράς από το πιο ψηλό σημείο του χωριού, όπως της είχε πει ο παππούς της, η Αλίκη δεν μπορούσε να ανακαλύψει τίποτα. Και απογοητευμένη αποφάσισε να γυρίσει πίσω στο σπίτι της. Τότε η συγγραφέας με έναν έξυπνο τρόπο εμφανίζει ένα γαλάζιο πουλί που μιλάει, πρόθυμο να την βοηθήσει. Αυτό το σημείο του παραμυθιού θέλει να μεταδώσει στα παιδιά το μήνυμα ότι δεν πρέπει να τα παρατάνε και να νομίζουν ότι δεν μπορούν να τα καταφέρουν.

Με την βοήθεια του γαλάζιου πουλιού (που αργότερα ανακάλυψε ότι το λέγανε Χαρά), η Αλίκη μάζεψε στην κουβαρίστρα χαρούμενες στιγμές από στοιχεία της φύσης. Τις τύλιξε στην άδεια κουβαρίστρα της και απλόχερα ύστερα, στο δρόμο για το σπίτι της βλέποντας λυπημένους τους φίλους της τις μοίρασε «**Έχω κάτι να σου**

δώσω, κάτι που θα σε κάνει χαρούμενο» είπε και με αυτή της φράση δείχνει ότι μοιράστηκε την χαρά που της δόθηκε από το πουλί, με του φίλους της παίρνοντας ως αντάλλαγμα ένα τους χαμόγελο, κάτι που ανακάλυψε πως την γεμίζει και εκείνη ευτυχία. Η κίνηση αυτή της ηρωίδας θέλει να μεταδώσει στο παιδί το μήνυμα της δοτικότητας, του να μοιράζεται τα πράγματα και να συνεργάζεται με τους άλλους. Φτάνοντας στο σπίτι, αντικρίζει τον παππού ο οποίος της ρωτάει αν η ίδια βρήκε χαρά, με την φράση της ηρωίδας **«Την βρήκα παππού»** η συγγραφέας κλείνει το παραμύθι χαρούμενα όπως ακριβώς αισθανόταν πλέον η Αλίκη, αφήνοντας έτσι τον αναγνώστη με ένα απρόσμενο τέλος, να μπει στην διαδικασία να σκεφτεί τι είναι τελικά η έννοια της χαράς, την οποία η Αλίκη τόσο πολύ προσπάθησε να ανακαλύψει, όμως τελικά δεν κατάφερε να την φυλακίσει σε ένα κουτί.

Πρόκειται για ένα παραμύθι το οποίο σχετίζεται με την δοτικότητα και τον αλτρουισμό. Είναι φανερή η αμεσότητα και μέσα από όμορφες έννοιες καθρεπτίζεται η καθημερινότητα του παιδιού. Το ύφος είναι χαλαρό και το διδακτικό στοιχείο του δεν είναι έντονο αλλά περνά αβίαστα το μήνυμα το οποίο επιθυμεί η συγγραφέας. Βάζοντας σε μια διαδικασία αναζήτησης την ηρωίδα γίνονται αντιληπτά στους μικρούς αναγνώστες τα αρνητικά και τα θετικά συναισθήματα και οι απλοί τρόποι για να τα ανακαλύψουν.

3.4 «Το γεράνι και το καναρίνι»

Συγγραφέας: Λουδοβίκος των Ανωγείων & Εικονογράφηση: Νίκος Γιαννόπουλος

Ο Λουδοβίκος των Ανωγείων στο παραμύθι του με τίτλο «Το γεράνι και το καναρίνι» (2018) κάνει λόγο για την δύναμη της φιλίας, της εμπιστοσύνης, της πίστης στις δυνατότητες του εαυτού μας.

Οι κεντρικοί ήρωες της ιστορίας είναι δύο, ένα όμορφο λουλούδι, το γεράνι και το καναρίνι που βρίσκονται κλεισμένοι ο καθένας στην δική του φυλακή, το γεράνι στην γλάστρα και το καναρίνι στο κλουβί. Στο παραμύθι παρατηρείται η έντονη μορφή που δίνει ο συγγραφέας στους δύο ήρωες οι οποίοι υιοθετούν ανθρώπινες ιδιότητες όπως η ομιλία ενσωματώνοντας το φανταστικό στοιχείο. Το γεράνι λοιπόν προσπάθησε να βρει μία λύση για να ελευθερωθούν, τονίζοντας όμως μία σημαντική προϋπόθεση. **«Για να ελευθερωθούμε θα πρέπει πρώτα να αγαπήσουμε την φυλακή μας»**. Η συγκεκριμένη φράση μεταφέρει στον αναγνώστη το μήνυμα πως για να καταφέρει αυτό που θεωρεί ανέφικτο πρέπει πρώτα να συμφιλιωθεί με τις ήδη υπάρχουσες συνθήκες και να ξεκινήσει τον αγώνα του και την προσπάθεια του για την κατάκτηση του στόχου του. Το μήνυμα αυτό είναι εμφανές από τις πρώτες σελίδες και η πλοκή της ιστορίας ξετυλίγεται με γρήγορο ρυθμό. Επιπλέον ακούγοντας τις οδηγίες του γερανιού το οποίο εμπνυχώνει το καναρίνι τονίζοντας του τα δυνατά του σημεία που το ίδιο δεν μπορεί να δει με την φράση **«Έχεις πολύ δυνατό ράμφος καναρίνι μου. Αυτό είναι το όπλο σου»**. Έτσι το πουλί με την παρότρυνση του γερανιού και τις οδηγίες που του έδωσε για το πώς θα χρησιμοποιήσει το ράμφος του κατάφερε μετά από προσπάθεια που κατέβαλε να κερδίσει την δική του πολυπόθητη ελευθερία και να πετάξει ψηλά στον καταγάλανο ουρανό. Παρόλο που το καναρίνι μπορούσε πια να ζήσει ελεύθερο, δεν ξέχασε ποτέ

το γεράνι που το στήριξε και θέλησε να επιστρέψει βοηθώντας το στην κατάκτηση και της δικής του ελευθερίας. Και έτσι έγινε, μέσα από το σχέδιο τους το γεράνι κατέληξε να απλώνει τις ρίζες του στο κήπο ελεύθερο και μέρα με την μέρα να ανθίζει. Πάνω στα κλαδιά του υπήρχε πάντοτε χώρος για να φιλοξενήσει την οικογένεια του καναρινιού. Δίνει έτσι το μήνυμα στον αναγνώστη πως ακόμα και όταν κατακτάει κανείς τον στόχο του το βασικό είναι να μην ξεχνά ποτέ ποιος τον βοήθησε να τον υλοποιήσει. Το αίσθημα της ελευθερίας είναι φανερό και με την εικονογράφηση με τα ζωντανά χρώματα. Το παραμύθι τελειώνει με την γνωστή σε όλους φράση «**Και έζησαν αυτοί καλά και εμείς καλύτερα**» η οποία αφήνει κατά κάποιο τρόπο μετέωρο το παιδί.

3.5 « Η σβήστρα που έγραφε»

Συγγραφέας: Νίνα Ζαφειρίου Εικονογράφηση: Νίκος Γιαννόπουλος

Το σύγχρονο βιβλίο «Η σβήστρα που έγραφε» (2016) που έχει γραφτεί από την Νίνα Ζαφειρίου είναι απόλυτα συνδεδεμένο με το σήμερα. Το κεντρικό θέμα είναι ο πολύτιμος χρόνος των γονιών για τα παιδιά τους και πως η έλλειψη αυτού έχει αρνητικό αντίκτυπο προς αυτά. Κεντρικός ήρωας είναι ο Σάββας, ένα παιδί που περνάει τις περισσότερες ώρες με την γιαγιά του επειδή οι γονείς του δουλεύουν. Η μορφή του Σάββα είναι αρκετά σύγχρονη. Η συγγραφέας παρουσιάζει τον ήρωα ως παράξενο, ανάποδο γιατί αντιδρά και κάνει τα πάντα ανάποδα από το να τρώει, να

γράφει και να διαβάξει. Η φράση όμως: «**Μα όχι πάντα...**» βάζει σε προβληματισμό τον παιδί γιατί στην δεξιά πλευρά του βιβλίου ο ήρωας φαίνεται να αλλάζει.

Μεγαλώνοντας και πηγαίνοντας στο σχολείο αν και καλός μαθητής συνέχισε να αντιδράει το ίδιο και εκεί εμφανίζεται το στοιχείο του εξωφύλλου, η σβήστρα, στην οποία είχε δώσει μια διαφορετική μορφή από την συνηθισμένη, έγραφε ανάποδα με αυτή. Με την φράση «**Όταν μάλιστα τον ρωτούσαν γιατί το κάνει αυτό απαντούσε πως οι σβήστρες είναι για να σβήνουν τα λάθη και αυτός δεν έκανε ποτέ λάθος**» η συγγραφέας μας βάζει σε μία διαδικασία προβληματισμού για το τι μπορεί να σκέφτεται ο ήρωας, φέρνοντας τον αναγνώστη πιο κοντά σ' αυτόν. Ο ίδιος ο ήρωας υπονοεί κάτι μέσα από αυτή την φράση, θέλει να περάσει ένα μήνυμα στον αναγνώστη. Η στάση του αυτή έδειξε να προβληματίζει την δασκάλα του και τους γονείς τους. Με αποτέλεσμα να επισκεφτούν διάφορους γιατρούς καταλήγοντας σε παιδοψυχολόγο, ο οποίος έλυσε αυτό που είχε ο Σάββας στο μυαλό του. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι δεν αναφέρεται η ιδιότητα του γιατρού στο παραμύθι. Έτσι ο γιατρός απευθύνθηκε στους γονείς και χαρίζοντας τους μία «**σβήστρα μαγική**» τους είπε την φράση «**Να σβήνει που και που κανένα λάθος. Δικό σας**». Μέσω αυτής της φράσης και κάνοντας το χρώμα πιο έντονο στις λέξεις «Μια σβήστρα μαγική» και στο ρήμα «σβήνει» η συγγραφέας τονίζει με έναν διαφορετικό τρόπο το σημεία που επιθυμεί. Τα υλικά αγαθά δεν μπορούν να συμπληρώσουν τα κενά των γονέων. Το πιο ουσιαστικό 'υλικό' που προσφέρουν οι γονείς στα παιδιά είναι η αγάπη και η συναισθηματική επαφή. Έτσι όταν αντιλήφθηκαν οι γονείς του Σάββα ότι αυτό ήταν που του "έλειπε" έγραψε «**Για πρώτη φορά**». Τονίζοντας αυτή

την φράση η συγγραφέας θέλει να δείξει στο παιδί αυτό το οποίο διαφοροποιήθηκε στο Σάββα, χωρίς πολλά λόγια και περιγραφές.

Εν κατακλείδι, θα λέγαμε ότι πρόκειται για ένα διασκεδαστικό και βαθιά συγκινητικό παραμύθι τόσο για τους μικρούς όσο και για τους μεγάλους. Μέσα από τις ‘‘ασυνήθιστες’’ ενέργειες του ήρωα, η συγγραφέας μεταφέρει το μήνυμα που επιθυμεί. Η χρήση της εικονογράφησης υπερισχύει και βοηθάει πολύ τον αναγνώστη να κατανοήσει την ιστορία, τα συναισθήματα του ήρωα. Η εκφραστικότητα και η κίνηση των χαρακτήρων είναι αρκετά εντυπωσιακή.

3.6 «Ο γιατρός φοβάται τον Νικόλα»

Συγγραφή: Νίκος Παπαθεοδούλου & Εικονογράφηση: Γιώργος Σγουρός

Το συγκεκριμένο παραμύθι του Αντώνη Παπαθεοδούλου έχει ως θέμα τον φόβο ενός παιδιού για τον γιατρό. Οι κεντρικοί ήρωες είναι ο μικρός Νικόλας, ο πατέρας του και ο γιατρός.

Ο Νικόλας στην αρχή του παραμυθιού περιγράφεται ως ένα ατρόμητο παιδί χωρίς φόβους και αναστολές, ζωνρό, ικανό για όλα. Η πρόκληση όμως ενός ατυχήματος με το ποδήλατο του τον φέρνει αντιμέτωπο με τον φόβο του για τον γιατρό. Δείχνει μεγάλο δισταγμό όταν ο πατέρας του, του προτείνει να επισκεφτούν τον γιατρό. Αυτό είναι φανερό και μέσα από την εικονογράφηση και μέσα από τους διαλόγους «Δεν θέλει, δεν θέλει, δεν θέλει» «Φοβάμαι». Στην αντιμετώπιση αυτού του φόβου του

καθοριστικό ρόλο παίζει ο πατέρας του, ο οποίος με την φράση: «**ΠΟΛΥ ΣΩΣΤΑ**» «**Ο γιατρός είναι για να τον φοβούνται**» δεν αρνείται πως ο γιατρός δεν πονάει ή δεν δημιουργεί το αίσθημα του φόβου αλλά με αρκετή δόση χιούμορ, πολύ έξυπνα και παραστατικά αντιστρέφει τους ρόλους και φέρνει απέναντι στο γιατρό όχι το Νικόλα αλλά τον πόνο, τα μικρόβια, τους ιούς και τον πείθει ότι αυτά πρέπει να φοβούνται τον γιατρό. Σε αυτό το σημείο ο συγγραφέας θέλει να μεταδώσει το μήνυμα ότι μιλώντας για τον φόβο και μαθαίνοντας περισσότερες πληροφορίες γ' αυτόν παύουμε να φοβόμαστε. Ο πατέρας δεν υποτίμησε το αίσθημα φόβου του παιδιού του και δεν αδιαφόρησε ούτε του έκρυψε την αλήθεια, αντιθέτως με πολύ αγάπη και υπομονή έδωσε μία πολύ διαφορετική εικόνα του γιατρού. Καταφέρνει να τον πείσει και όντως ήταν πολύ συνεργάσιμος ρωτούσε να μάθει τον γιατρό, παρατηρούσε τις κινήσεις του γιατρού και μάλιστα έδειξε να εξοικειώνεται τόσο που εξέφρασε την επιθυμία να γίνει γιατρός όταν μεγαλώσει και έτσι έγινε.

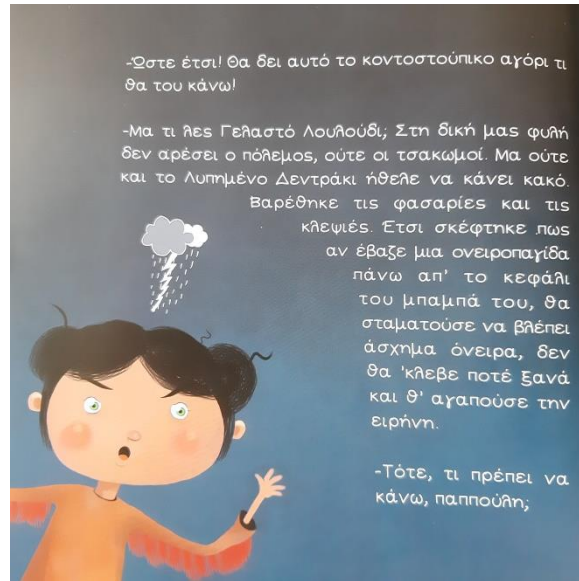
Πρόκειται για ένα παραμύθι, το οποίο μέσα από το χαλαρό ύφος και το χιούμορ προσπαθεί να αντιστρέψει τους ρόλους και να περάσει ένα μήνυμα στο παιδί μέσω του ήρωα, του Νικόλα, ο οποίος ξεπέρασε τον φόβο του μαθαίνοντας περισσότερα γι' αυτόν. Τα περισσότερα παιδιά αναπτύσσουν φόβο όταν πρόκειται για την επίσκεψη τους στον γιατρό και γι' αυτό ο συγγραφέας επέλεξε να περάσει αυτό το μήνυμα στα παιδιά.

3.7 «Ονειροπαγίδα»

Συγγραφέας: Νίνα Ζαφειρίου & Εικονογράφηση: Νίκος Γιαννόπουλος

Το παραμύθι της Νίνας Ζαφειρίου (2015) περιγράφει την ζωή, τα ήθη και τα έθιμα δύο φυλών Ινδιάνων με βασικούς ήρωες τους αρχηγούς της κάθε φυλής και τα παιδιά τους. Η μία φυλή είναι της ειρήνης, της συνεργασίας, της αγάπης με αρχηγό το Μεγάλο Βουνό και η άλλη, η φυλή του πολέμου της ζήλειας με αρχηγό το Μαύρο Γεράκι. Η συγγραφέας επέλεξε μέσα από τα χαρακτηριστικά των φυλών να τονίσει το καλό και το κακό. Σε αντίθεση με τους αρχηγούς των φυλών τα παιδιά τους έχουν τα χαρακτηριστικά της παιδικής ηλικίας χωρίς να τους διακατέχει το αίσθημα της αντιπαλότητας και της κακίας. Το Γελαστό Λουλούδι, παιδί του Μεγάλου Βουνού είναι ένα κορίτσι πάντα γελαστό και ήρεμο και το Λυπημένο Δεντράκι παιδί του Μαύρου Γερακιού είναι πάντα λυπημένο.

Σε ένα σκηνικό αρπαγής αλόγων της μίας φυλής από την άλλη είναι εμφανή η εναλλαγή συναισθημάτων των παιδιών. Μαζί με τα άλογα που άρπαξε το Μαύρο Γεράκι, το αγόρι της ίδιας φυλής άρπαξε και την ονειροπαγίδα του Γελαστού Λουλουδιού, η οποία κατείχε σημαντικό ρόλο γι' αυτήν αφού συμβόλιζε την αγάπη και τα όνειρα. Η ηρωίδα μόλις το αντιλήφθηκε πλημμυρισμένη από συναισθήματα θυμού και μίσους η πρώτη της σκέψη ήταν να τον εκδικηθεί. Ο μεγάλος Μάγος όμως της φυλής της, της υπενθύμισε πως η δική τους φυλή ήταν ενάντια στον πόλεμο και πως το αγόρι έκλεψε την ονειροπαγίδα της γιατί νόμιζε πως έτσι ο μπαμπάς του με αυτό τον τρόπο θα αγαπούσε την ειρήνη. Σε αυτό το σημείο του παραμυθιού με κόκκινη γραμματοσειρά επαναλαμβάνεται πολλές φορές η λέξη αγάπη. Η φράση του μεγάλου Μάγου «**Μα να ξέρεις είναι δύσκολη η αγάπη**» είναι χαρακτηριστική και δημιουργεί προβληματισμό τόσο στην ηρωίδα όσο και στο παιδί-αναγνώστη. Έτσι η ηρωίδα αναθεωρεί την αρχική της πρόθεση και μπαίνει στην διαδικασία μέσα από τις συμβουλές του Μάγου να φτιάξει μία νέα ονειροπαγίδα για να την χαρίσει στο Λυπημένο αγόρι. Η συγγραφέας επιδιώκει μέσω αυτής της κίνησης να περάσει στον αναγνώστη το έμμεσο μήνυμα πως ακόμα και αν κάποιος φερθεί με άσχημο τρόπο και μας προκαλέσει θυμό, δεν πρέπει να δρούμε με παρορμητικότητα αλλά είναι σημαντικό να μπορεί κανείς να μπει στην θέση του άλλου ώστε να τον καταλάβει, χωρίς να σκέφτεται μονόπλευρα εφόσον δεν γνωρίζει. Η απάντηση σε κάθε πράξη που μας πληγώνει, όπως είπε και ο Μάγος είναι αγάπη. Αφού δημιούργησε αυτό που έπρεπε, μια νέα ονειροπαγίδα, η ηρωίδα και κατανόησε την έννοια της αγάπης βρήκε το αγόρι και του την δώρισε, μοιράστηκε μαζί του το μυστικό της « **Το μυστικό είναι**

η αγάπη, φίλε μου, είπε το Γελαστό Λουλούδι και του έσκασε ένα φιλή». Στο τέλος του παραμυθιού φαίνεται να συμφιλιώνονται η δύο φιλές και με την λέξη ΣΥΓΝΩΜΗ να έρχεται η το συναίσθημα της αγάπης. Η συγγραφέας θέλει να τονίσει πως με την συγχώρεση και το αίσθημα της αγάπης όλα τα προβλήματα μπορούν να λυθούν.

Η συγγραφέας μέσω των δύο παιδιών επέλεξε να μεταδώσει ότι κάθε παιδί αξίζει να ονειρεύεται. Τα δύο παιδιά μέσα από την φιλία τους και το αίσθημα της αγάπης ένωσαν τις φυλές τους. Το απλό ύφος και οι κινήσεις των ηρώων είναι αυτά τα οποία κυριαρχούν στο παραμύθι με σκοπό να μεταδοθεί το αίσθημα της αγάπης.

3.8 «Ποιός έκανε πιπί στο Μισισιπή;»

Συγγραφέας: Ευγένιος Τριβιζάς & Εικονογράφηση: Κέλλυ Ματαθιά Κόβο

Στο συγκεκριμένο παραμύθι ο Ε. Τριβιζάς (2000) παρουσιάζει το ταξίδι μιας ομάδας από πάπιες μέσα σε ένα πλοίο στον Μισισιπή. Η εμφάνιση μιας κίτρινης κηλίδας μέσα στο ποτάμι διαταράσσει την ηρεμία του ταξιδιού και αρχίζει η αναζήτηση του ενόχου ανάμεσα στους επιβάτες.

Ο καπετάνιος, ο ανώτερος στην ιεραρχία του πλοίου, παρουσιάζεται αυστηρός και ρωτάει **«Ποιο άτακτο παπί έκανε πιπί στην μέση του Μισισιπή;»**. Αυτή η φράση αναγράφεται στο κείμενο με έντονη γραμματοσειρά και επαναλαμβάνεται συνεχώς σε κάθε σελίδα του παραμυθιού θέλοντας να δοθεί έμφαση τόσο στα λόγια του καπετάνιου όσο και στην αυστηρότητα που τον διακατέχει. Η συνέχεια παραπέμπει στην σχέση μαθητή-δασκάλου καθώς με την φράση: **«Σιωπή! Έπεσε βαριά σιωπή, δεν ακουγόταν ούτε ανάσα»** ο ένοχος μαθητής διστάζει να παραδεχτεί την αλήθεια γιατί φοβάται την επίπληξη. Στην συνέχεια ο συγγραφέας μέσα από την φράση του καπετάνιου: **«Αν κάθε ανυπάκουο παπί έκανε αστόχαστα πιπί στην μέση του Μισισιπή θα πήγαινε χαράμι τέτοιο υπέροχο ποτάμι»** θέλει να προκαλέσει ένα αίσθημα ενοχής στο ανυπάκουο παπί και ταυτόχρονα περνά ένα περιβαλλοντικό μήνυμα τονίζοντας το μέγεθος της καταστροφής που θα μπορούσε να προκαλέσει μια φαινομενικά αθώα πράξη εάν γινόταν μαζικά. Μετά από την συναισθηματική φόρτιση και αντιλαμβάνοντας το λάθος του, το ένοχο παπί ομολογεί μπροστά στο πλήθος με δάκρυα στα μάτια. Με την φράση: **« Θα είναι δική μου η ευθύνη που καμία γόμα δεν την σβήνει»** φανερώνει ότι ο ίδιος αναλαμβάνει την ευθύνη της πράξης του, η οποία παρά τη μεταμέλεια του δεν μπορεί να διορθωθεί και εξηγεί τους λόγους που το έκανε. Στην εξιστόρηση αυτή σημειώνονται με ευφάνταστο τρόπο επαγγέλματα, μουσικά όργανα και ναυτικοί όροι.

Ο καπετάνιος με την φράση: « **Κανείς δεν είναι τέλειος, κανείς**» εκτιμά την ειλικρίνεια και την μεταμέλεια του ήρωα και του ζητά να του υποσχεθεί ότι δεν θα επαναληφθεί αυτό που έγινε. Ο συγγραφέας σε αυτό το σημείο θέλει να περάσει ένα έμμεσο μήνυμα στον αναγνώστη, πως ακόμα και αν κάνουμε μια λανθασμένη κίνηση είναι προτιμότερο να την ομολογήσουμε καθώς το θάρρος της παραδοχής και του λάθους εκτιμάται. Επιπλέον ένα ακόμα στοιχείο που αποκομίζουν οι μικροί αναγνώστες από το παραμύθι, είναι πως μία πράξη η οποία στα μάτια μας μπορεί να φαντάζει μικρή και αθώα, μπορεί να προκαλέσει τεράστια καταστροφή.

Όλα τα μηνύματα ο Ε. Τριβιζάς τα αποδίδει μέσα από το γνωστό του χιούμορ που υπάρχει διάχυτο σε κάθε σελίδα, μέσω της ομοιοκαταληξίας που πρωταγωνιστεί σε ολόκληρη τη ροή του λόγου και χωρίς κανένα στοιχείο διδακτισμού.

3.9 «Ένα κίτρινο φύλλο»

Συγγραφέας: Μιχάλης Μουλάκης & Εικονογράφηση: Φίλιππος Φωτιάδης

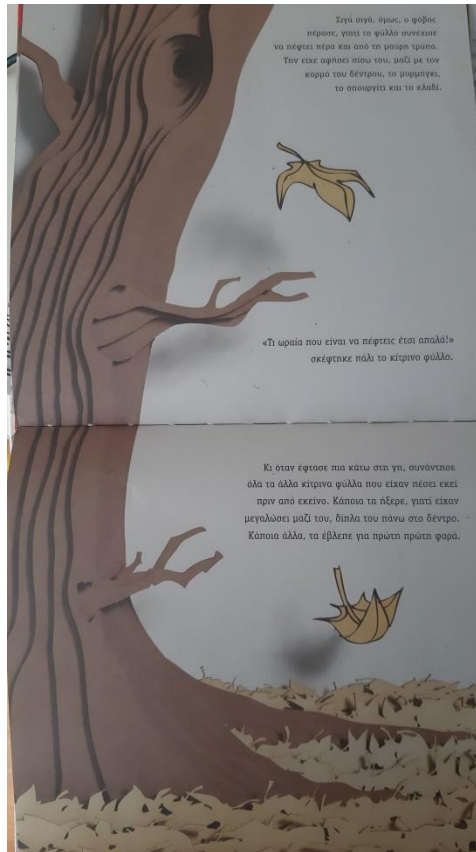

Το βιβλίο «Ένα κίτρινο φύλλο» (2017) του Μ. Μουλάκη μας περιγράφει την πτώση ενός κίτρινου φθινοπωρινού φύλλου από το κλαδί του προς το έδαφος. Στην πορεία της πτώσης αυτής, το κίτρινο φύλλο συναντά πρώτα ένα σπουργίτι που το γνώριζε, ένα μυρμήγκι που δεν το γνώριζε, τον κορμό του δέντρου που το στήριζε σε όλη του την ζωή καθώς επίσης και την κουφάλα του δέντρου που για πρώτη φορά αντίκρισε και τον τρόμαξε.

Τόσο μέσα από τις συναντήσεις όσο και μέσα από τους διαλόγους ο συγγραφέας τονίζει τις διαφορετικές προσεγγίσεις της ζωής. Τους ανθρώπους που συναντάμε κάθε μέρα αλλά δεν τους δίνουμε την απαραίτητη προσοχή, αυτούς τους οποίους μας στηρίζουμε καθημερινά, καθώς επίσης και την σκοτεινή πλευρά της ζωής, το άγνωστο και τον φόβο που μας δημιουργεί. Φτάνοντας το φύλλο στο έδαφος **«Και τώρα;»** Αναρωτήθηκε το κίτρινο φύλλο **«Τι θα γίνει;»** προβληματίστηκε και φοβήθηκε γιατί είδε να φτάνει προς το τέλος, εκεί όπου συνάντησε και άλλα φύλλα. Ο συγγραφέας μέσα από αυτές τις φράσεις θέλει να προβληματίσει το παιδί-αναγνώστη και μέσω της πτώσης του φύλλου να αποτυπώσει το νόημα της ζωής. Το κάθε ένα από τα πεσμένα φύλλα είχε διαφορετική πορεία και διαφορετικό τέλος, όπως ακριβώς συμβαίνει και με τους ανθρώπους. **«Θα μας λούσει και θα μας λιώσει η βροχή»** είπε ένα από τα φύλλα, **«Θα έρθει να μας πάρει ο αέρας»** αποκρίθηκε ένα άλλο. Ταυτίζει το φύλλο με τον άνθρωπο και θέλει να φέρει σε πρώτη επαφή τα παιδιά με την ζωή, το τέλος και την αντίληψη της πραγματικότητας. Χαρακτηριστικό είναι το τέλος του παραμυθιού, το οποίο αποδίδεται με μία μόνο φράση. **«Και έλεξαν όλα την αλήθεια»**. Καθώς πλησιάζει ο συγγραφέας στο τέλος, είναι φανερό ότι και οι λέξεις μειώνονται, θέλοντας και με αυτό τον τρόπο να μεταδώσει στα παιδιά το τέλος.

Πρόκειται για ένα συμβολικό παραμύθι, το οποίο μέσα από μία τόσο καθημερινή και απλή ιστορία, ένα φύλλο να πέφτει, ο συγγραφέας μας αποτυπώνει το νόημα της ζωής. Χωρίς κανένα στοιχείο διδακτισμού και με λιτό ύφος θέλει να φέρει τα παιδιά σε μια πρώτη επαφή με την πραγματικότητα, δημιουργώντας διάφορα συναισθήματα. Τέλος είναι σημαντικό να αναφερθεί η ιδιαίτερη εικονογράφηση που συνοδεύει το κείμενο. Το πιο ιδιαίτερο μάλιστα είναι η κάθετη σελιδοποίηση σαν κολάζ με ζωντανά χρώματα και υλικά όπως ακριβώς και η ίδια η φύση.

3.10 «Το σποράκι ταξιδεύει»

Συγγραφή & Εικονογράφηση: Eric Carle

Το βιβλίο του Eric Carle «Το σποράκι ταξιδεύει» (2011), αποτελεί ένα ιδιαίτερο παραμύθι το οποίο μεταδίδει με ένα διαφορετικό τρόπο την ιστορία ενός ηλιοτροπίου που φύτεψε από ένα πολύ μικρό σποράκι. Στο εξώφυλλο παρουσιάζεται ένας μεγάλος ηλίανθος, ο οποίος είναι περιτριγυρισμένος από έντομα, πουλιά και πεταλούδες. Ο συγγραφέας σε αυτό το σημείο βάζει το παιδί-αναγνώστη να σκεφτεί σε πιο σπόρο αναφέρεται το βιβλίο καθώς ο τίτλος δεν το φανερώνει.

Ξεκινώντας, μας παρουσιάζει πολλούς σπόρους οι οποίοι ξεκινάνε ένα μακρινό ταξίδι. Πιο συγκεκριμένα, επικεντρώνει το ενδιαφέρον του αναγνώστη σε ένα μόνο σπόρο, τον οποίο τον αποκαλεί «**μικρούλη**» και στην εικονογράφηση είναι φανερό ότι μένει πίσω από όλους τους υπόλοιπους, σχεδόν τελευταίος. Καθώς οι σπόροι ταξιδεύουν, ο συγγραφέας μιλάει για τις τέσσερις εποχές του χρόνου, αυτό ουσιαστικά είναι και το ταξίδι των σπόρων. Με ένα διαφορετικό τρόπο, αβίαστα, προσπαθεί να δείξει στα παιδιά τι είναι αυτό που υπάρχει στην κάθε εποχή του χρόνου. Οι βροχές, τα χιόνια, ο αέρας, μέχρι να καταλήξει στην γεμάτη χρώματα εποχή, που είναι η άνοιξη. Εκεί, το σποράκι έχοντας φτάσει πια στον προορισμό του μαζί με τα άλλα εισχωρεί στο χώμα. Ο συγγραφέας συνεχίζει να παρουσιάζει το σποράκι ως διαφορετικό και ίσως πιο αδύναμο θα έλεγε κανείς από τα άλλα γιατί ενώ έχουν φυτρώσει τα υπόλοιπα αυτό έχει μείνει ακόμα μέσα στο χώμα. « **Το σποράκι δεν έχει αρχίσει ακόμα να μεγαλώνει. Σε λίγο θα είναι αργά! Κάνε γρήγορα**». Έπειτα μας δείχνει και τα υπόλοιπα λουλούδια που έχουν φυτρώσει και μέσω της ιστορίας μιλάει στα παιδιά για τα μέρη του φυτού αλλά και για την αναπαραγωγή τους μέσα από τις φράσεις: «**Να και ένα μπουμπούκι, που σε λίγο γίνεται λουλούδι**», «**Μετά ένα χέρι πλησιάζει και κόβει το μίσχο του λουλουδιού**». Παράλληλα μεταδίδεται στον αναγνώστη και το αίσθημα της φιλίας και του να μοιράζεσαι καθώς απεικονίζει δύο παιδιά το ένα να χαρίζει ένα λουλούδι στο άλλο. Συνεχίζοντας ο συγγραφέας μας παρουσιάζει το μικρό σποράκι να έχει γίνει ένα τεράστιο λουλούδι. Με αυτό τον τρόπο ίσως θέλει να δείξει στα παιδιά ότι ακόμα και κάτι μικρό έχει πολύ μεγάλη δύναμη, απλά χρειάζεται ο κατάλληλος χρόνος για όλα.

Ο συγγραφέας τελειώνει την ιστορία με έναν ιδιαίτερο τρόπο καθώς το σποράκι ξεκινάει πάλι από την αρχή, αφήνοντας έτσι το παιδί να ανατρέξει την μνήμη του στην αρχή του παραμυθιού.

Το συγκεκριμένο παραμύθι, μέσα από ένα σποράκι προσπαθεί να μεταδώσει στον αναγνώστη τις εποχές του χρόνου, τα μέρη του φυτού, την αναπαραγωγή τους καθώς επίσης και πως τα ίδια επιβιώνουν όταν πλέον γίνονται λουλούδια. Δεν είναι εμφανές το διδακτικό στοιχείο και μέσα από το λιτό ύφος, τις απλές λέξεις και την πολύ όμορφη εικονογράφηση που είναι κολάζ ο Eric Carle φέρνει τα παιδιά πιο κοντά στην φύση γεμίζοντας τα με γνώσεις.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συνοψίζοντας συμπεραίνουμε ότι η Παιδική Λογοτεχνία είναι ιδιαίτερα σημαντική καθώς συμβάλλει στην κοινωνική, πνευματική και ψυχική ανάπτυξη του παιδιού. Μέσω της Παιδικής Λογοτεχνίας το παιδί συγκινείται, διασκεδάζει, κοινωνικοποιείται, προβληματίζεται και διαμορφώνει την προσωπικότητα και τον χαρακτήρα του. Κάθε είδος της συμβάλλει στην διαμόρφωση αυτή και αποτελεί ένα ξεχωριστό κομμάτι, με ιδιαίτερη αξία μέσα από το οποίο έχει να αποκομίσει πληθώρα πραγμάτων το παιδί. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι ιδιαίτερα σημαντικός καθώς μέσω αυτού το παιδί θα αγαπήσει από πολύ μικρή ηλικία την Παιδική Λογοτεχνία. Δημιουργώντας νέους τρόπους και δραστηριότητες.

Είναι φανερό επίσης και η διαφοροποίηση της Παιδικής Λογοτεχνίας μέσα στα χρόνια τόσο στη μορφή, στο περιεχόμενο, στη θεματολογία όσο και στο ύφος της. Πλέον η Παιδική Λογοτεχνία αποφεύγει το φανερό διδακτισμό και την ηθικολογία. Η γλώσσα είναι πιο κατανοητή, υπάρχουν ζωντανοί διάλογοι, το ύφος είναι πιο απλό και οι περιγραφές έχουν περιοριστεί. Οι χαρακτήρες επίσης είναι προσαρμοσμένοι στο σύγχρονο παιδί. Όλα αυτά γίνονται αντιληπτά και μέσα από την ανάλυση των σύγχρονων παραμυθιών που πραγματοποιήθηκε στο τρίτο Κεφάλαιο. Ο διδακτικός τόνος έχει υποχωρήσει αισθητά, οι συγγραφείς εισάγουν μέσα από τα παραμύθια τους τα παιδιά σε ένα τρόπο σκέψης που τα βάζει στην διαδικασία να αποκωδικοποιήσουν τα έμμεσα μηνύματα που βρίσκονται μέσα στο κείμενο. Το ύφος επίσης είναι απόλυτα ειλικρινές. Το παιδί ταυτίζεται με τον ήρωα και με τις πράξεις του και με αυτόν τον τρόπο διασκεδάει, συναισθάνεται και αρχίζει να λειτουργεί και να αντιμετωπίσει τα πράγματα και τις καταστάσεις με έναν διαφορετικό τρόπο. Συμπεραίνουμε λοιπόν πως ο διδακτισμός είναι μία σταθερά που υπάρχει στην Παιδική Λογοτεχνία αλλά μεταδίδεται πλέον με έναν πολύ διαφορετικό και σύγχρονο τρόπο.

Καταλυτικά θα λέγαμε πως η Παιδική λογοτεχνία είναι σημαντική για τα παιδιά καθώς είναι αρωγός για την παιδική ηλικία γιατί μέσω αυτής τα παιδιά οξύνουν την φαντασία τους όσο και την σκέψη τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αναγνωστόπουλος, Β.(1997). *Τέχνη και Τεχνική του Παραμυθιού*. Αθήνα: Καστανιώτη.
- Αναγνωστόπουλος, Β. (1982). *Τάσεις και Εξελίξεις της Παιδικής Λογοτεχνίας στη Δεκαετία 1970-1980*. Αθήνα: ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ.
- Αναγνωστόπουλος, Β. & Δελώνης, Α. (1984). *Παιδική Λογοτεχνία και Σχολείο*. Αθήνα: Πατάκη.
- Βαλάση, Ζ. (2001). *Εισαγωγή στη Μελέτη της Λογοτεχνίας και των Βιβλίων για Παιδιά*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Γιάκος, Δ. (1993). *Ιστορία της Ελληνικής Παιδικής Λογοτεχνίας*. Αθήνα: Παπαδήμας.
- Δελώνης, Α. (1991). *Βασικές Γνώσεις για το Παιδικό και Νεανικό Βιβλίο*. (2^η έκδοση). Αθήνα: ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΣΧΟΛΕΙΟ.
- Ιντζέμπελης, Ε. (2006). *Οι Μύθοι και τα Εικονογραφημένα Βιβλία*. Αθήνα: Παρασκήνιο.
- Κανατσούλη, Μ. (2003). *Εισαγωγή στη Θεωρία και Κριτική της Παιδικής Λογοτεχνίας*. Θεσσαλονίκη: UNIVERSITY STUDIO PRESS.
- Κανατσούλη, Μ. (2004). *Ιδεολογικές Διαστάσεις της Παιδικής Λογοτεχνίας*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Καρπόζηλου, Μ. (1994). *Το Παιδί στην Χώρα των Βιβλίων*. Αθήνα: Καστανιώτη.
- Παπανικολάου, Ρ. & Τσιλιμένη, Τ. (1992). *Η Παιδική Λογοτεχνία στο Νηπιαγωγείο. Θεωρία και Πράξη*. Αθήνα: Καστανιώτη.
- Παράσχου, Σ. (2011). *Παιδική και Νεανική Λογοτεχνία. Πρόσωπα- Κείμενα- Ζητήματα*. Αθήνα: ΕΛΛΗΝΟΕΚΔΟΤΙΚΗ.

- Παπαντωνάκης, Γ. (2003). Εισαγωγή στην Παιδική Λογοτεχνία. Θεωρία και Πράξη. Σημειώσεις Μαθήματος: Παν. Αιγαίου.
- Σεμινάριο του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, (1988). *Η παιδική λογοτεχνία και το μικρό παιδί : εισηγήσεις στο Β' Σεμινάριο του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, Καρδίτσα (15 και 16 Νοεμβρίου)*. Αθήνα: Καστανιώτη.

Διαδικτυακά:

- ΑΠΕ-ΜΠΕ. (2016). Ε. Τριβιζάς: *Τα ακατάλληλα παιδικά βιβλία, μπορεί να είναι τοξικά για την παιδική ψυχή*.

Ανάκτηση από: <https://www.amna.gr/home/article/109969/>

- Συνέντευξη Ε. Τριβιζά. (2015)

Ανάκτηση από: <https://www.youtube.com/watch?v=utmBLdIyTuU&t=1256s>